

चांदोबा

जानेवारी १९९२

4

डेन-टोनिक

दांत सुजवतेने येण्यास ती ५ व्या महिन्यापासून आपल्या बाळाला होमिओपॅथी डेन-टोनिक गोळ्या नियमित दिव्यात. हाय विनासायस नेहवा, मुलाची विषमतेची तय्येत पूर्णवत होते. आणि पुढे हसू खेळू लागलात. डेन-टोनिक योनर पुरक असं कॅल्सी-टोन दिव्यात मुले पुढे पुढे वनतात. डेन-टोनिकच्या असलेली लाठी करत धा. व नकते पासून यावघन राह.

रिडन मुलांमध्ये कृमी/जंत (ROUND WORMS) होण्याची प्रकृती आढळते. नाकास खान सुटणे, रौचास साफ न होणे, पोटात दुखणे व क्वचित उलट्या होणे ही छावी लक्षण होत. अनासी-टोन दिव्याने कृमी नाहीस होवन कृमी निर्माण होण्याची फलदीन नष्ट होते. मुलाची प्रकृती सुधारण्या करित अनासी-टोन बरोबर 'वॅन्सी-टोन' देणे फार उपयुक्त ठरते.

एन-गिस्स

रिडन मुलांना होणेत वळकत जंतूंची होत. प्रोव्हेंसल व पोटात कुयी असणे हे कारणात असू शकते. मुलांना घटत या कारणाने अपराधी माने वळकते लागते. क्वचित बट्टा होते, व फुले एकतरांडी व मूळदुखत वनतात. शोषकच्या ए-गिस्स गोळ्या दिव्याने घरीरु सधे तळवणे विचारण होऊन मुले पुन्हा अनेकी व खेळकन वनतात.

होमिओपॅथि:
आधुनिक काळातील प्रगत वैद्यकरास
या औषधाने 'गार्डईफेन्टर' होत नालेत.

होमिओ लेबोरेटरीज
५-५, सीत खोर्ग, अंधेरी (पूर्व), मुंबई ४०० ०६९
फोन: ६३२ ५२९५ व ६३२ ००८२

काप

जिस्ब - वार्ता

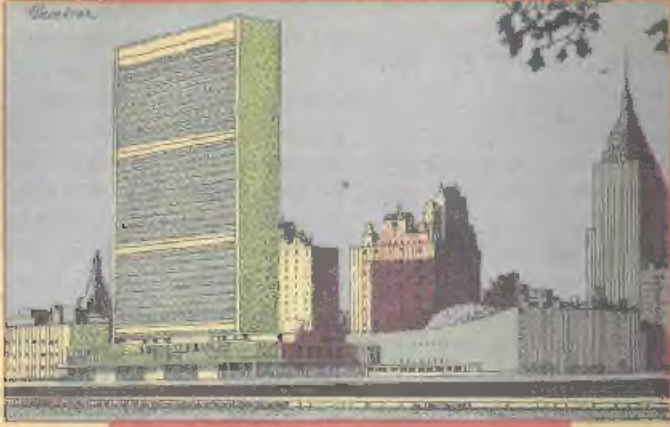
बाल्टिक राज्यांना पुनः स्वातंत्र्य

संयुक्त राष्ट्रसंघाने आपल्या ४६ व्या अधिवेशनात गेल्या १७ सप्टेंबर रोजी सात नव्या देशांना संघाचे सदस्य म्हणून मान्यता दिली. या देशात सोविएट संघातून फुटून स्वतंत्र झालेले खास तीन देश आहेत एस्टोनिया, लाटविया आणि लिथोनिआ. संयुक्त राष्ट्रसंघाचे सदस्य बनलेले नव्य चार देश आहेत - उत्तर कोरिया, दक्षिण कोरिया, पॅसिफिक बेटांचे देश माइक्रोनेशिया आणि मार्शल द्वीप.

गोबिण्ट संघापासून जकन झाल्यावर काही दिवसांतच या तीन बाल्टिक राष्ट्रांना संयुक्त राष्ट्रसंघाचे सदस्य बनविण्यात आले. रशियन साम्राज्यात स्याविष्ट असलेल्या बाल्टिक देशांना सन १९१७ मधील रशियन राज्य-क्रान्तिनंतर झारव्हा अधिकारवादी-तुल भुषित मिळाली ति हे स्वतंत्र झाले. पण दुसऱ्या विश्व-युद्धानंतर सप्टेंबर १९३९ मध्ये सोविएट सेना जोसेफ स्टालिन आणि जर्मनीचा हुकुमशहा अडालफ हिटलर यांच्यातील सहजलुसार सन १९४० मध्ये या देशांना सोविएट संघात विलीन होणे भाग पडले. पन्नास वर्षे सोविएट नियंत्रणा-खाली राहिलेल्या बाल्टिक राज्यांना झाला पुनः स्वातंत्र्य लाभले. सर्वप्रथम लिवोनियाने

मार्च १९९० मध्ये आपल्या स्वातंत्र्याची घोषणा केली. ऑगस्ट महिन्यात रशियात झालेल्या विद्रोहामुळे बळकट सोव्हिएट प्रबळ प्रबळ ७० तास अधिकारावर मळते. या संघीया भावधः बळकट दुसरे देश एस्टोनिया व लाटविया या राज्यांनी ही आपले स्वातंत्र्य जाहिर केले. जेव्हा सोव्हिएट परत आले आणि त्यांनी कारभाराची सूत्रे आपल्या हाती घेतली, तेव्हा बाल्टिक देशांच्या स्वातंत्र्याला त्यांनी अधिकृत संमति दिली. सोविएट संसदेने ६ सप्टेंबर

रोजी बाल्टिक देशाच्या स्वातंत्र्याला मान्यता दिवी, अशा रीतीने ५० वर्षांच्या पूर्वीच्या इतिहासाची या देशांवात पुनरावृत्ति झाली.

हे सर्व झाल्यावर बाल्टिक देशांनी संयुक्त राष्ट्रसंघात सामिल होण्यासाठी आपकी प्रार्थने-पथ पाळविली. या देशांची सदस्यता प्रथम सुरक्षा परिषदेने बांधि नंतर विधान परिषदेने मान्य केली. या देशांना १९१७ ते १९४० पर्यंत स्वातंत्र्य राष्ट्रसंघाचे (लीग ऑफ नेशन्स) सदस्यत्व मिळालेले होते. संयुक्त राष्ट्रसंघाची मान्यता मिळाल्यावर लाटेविषाचे अध्यस अटोळी गार्जिनियस आपला आनंद प्रकट करित म्हणाले- "बुसच्या विषमसुद्धानंतर संयुक्त राष्ट्रसंघाने आपले जे मित्र गवावले, ते

त्यांना आज पुन्हा मिळाले आहेत!" संयुक्त राष्ट्रसंघाने अध्यस पेरेज डी कुलर यांची ध्वजारोहणाच्या उत्सवात सावण देताना सांगिलेले की राष्ट्रसंघाने सदस्यतेच्या स्वीकृति बरोबर एक आपली ज्ञान निर्णय घेतलेला आहे.

संयुक्त राष्ट्रसंघात सामिल झालेल्या तिन्ही बाल्टिक देशांच्या अध्यसांनी ताबडतोब मागणी केली कि त्यांच्या राज्यांतील रक्षियन सेना काढून घेतली जावी. या सर्व अध्यसांनी योनिषत सर्वा बरोबर आपले राजकीय संबंध चालू राखवेत हे मात्र मान्य केले. या तिन्ही देशांच्या अध्यसांची अशी इच्छा आहे की सोविएट संघाचे उत्तम मित्र वनून त्यांची प्रगति करावी.

पित्याची इच्छा

सोलापूर गावात रामावतार नावाचा एक व्यापारी रहात आहे. त्याचे एक दानसामानाचे दुकान होते. दुकानच्या प्राप्तीतून घरखर्च बाहेर पडे, दण इतर व्यापाऱ्यांप्रमाणे "चंगली कसाई करून वनवान बघावणे काही त्याला जमले नाही.

रामावतारच्या मुलाचे नाव होते मेधिली-दरण. तो आपल्या पित्याच्याच दुकानात वसून कामधंद्यात मदत करी. आपला मुलगा एक कुशल व्यापारी वनावा, त्याने तरी चंगला पैसा मिळवावा असे रामावतारचे स्वप्न होते.

एकदा शेजारगावचा त्याचा मेहुणा मोहनदास रामावतारकडे आला होता. बोलता बोलता रामावतारच्या मनातली गोष्ट त्याच्या लक्षात आली. ती म्हणाला- "तुम्ही माझ म्हणणं जरा नोट ऐकून घ्या

दाजी. पत्ता अस काढतं की, मुम्हला व्यापारातली काही रहस्य माहीत नाहीत. आमच्या गावात मगवानदास नावाचा एक कुशल व्यापारी आहे. बी शब्द टाकला तर तो आपल्या मेधिलीला आपल्याकडे नोकरीला ठेवेल. तिथे राहून तो व्यापाराचे बारकावे आणि काही ठोकलाळे विकून घेऊन आपली प्रगति करू शकेल. नाही काय वाटते कल्पना माझी?"

रामावतारने या प्रस्तावाकडे मान्यता दिवी आणि दुसऱ्याच दिवशी मेधिलीदरण मोहनदासबरोबर रवाना झाला. गावी पोचल्यावर भगवानदासकडे त्याला घेऊन जाऊन मोहनदास म्हणाला- "शेठजी, हा माझा नाचा मेधिलीदरण! तुम्ही बाजा आपल्याजवळ ठेवून घेऊन व्यापारातले बारकावे शिकवून द्या. शून पुढे याची जबाबदारी मी तुमच्यावरून सोपवत आहे."

तारा देमपट्टे

एके दिवशी भूषण नावाचा एक ग्राहक भगवानदासच्या दुकानी आला अन् त्याने उत्तम प्रकारच्या उडदाच्या डाळीची मागणी केली. मैथिलीशरणने त्याला चांगली मारी प्रकारची डाळ दाखवली.

पण जरा डकडेलिकारे आणखी पहात भूषण त्याला म्हणाला—“छे! मला पाहून चांगली डाळ हवी.”

“होच तर सर्वात उत्तम डाळ आहे. पाहून आणखी चांगली डाळ नाही आणव्याकडे!” मैथिलीशरण उत्तरला.

ते ऐकून भूषण तेथून निघून जाणार, इतक्यात त्याला थांबवून भगवानदास मैथिलीला म्हणाला—“अरे, रावो तो नवा

माल गाही का आला मापल्याकडे? जा मातल्या लोकीत त्या बाप्पा कोपन्यातल्या पोत्यातली डाळ काढून घ्या.”

आता मैथिलीशरण जो डाळ घेऊन आला, ती पाहून भगवानदासने माव डोलवत भूषण म्हणाला—“हो, हो! जात आहे डाळ!” आणि ती खरीदून तो निघून गेला.

भूषण गेल्यावर मैथिली म्हणाला—“शेठजी, ही दोन्ही उडदाची डाळ एकाच प्रकारची आहे ना? मग हे काय!”

भगवानदास हसून उत्तरला—“अरे, आपल्याकडे येणाऱ्या गजाल्यांचा गिऱ्हाईकांना काही बरेवाईट समजण्याची बुद्धी नसते. पण त्यांना वाटत मान असतो की आपण त्यांना फसवतो. मग ते आपल्याला भोटी अवकल असल्याचा भाव आणतात. अशा लोकांना आपल्या पचकळा एकच मास निरनिराळा दाखवला की ते खूप होतात. कळतं?”

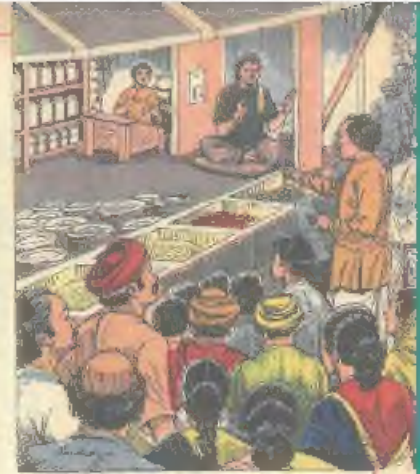
बाणखी एकदा असाच गिरिधर नावाचा एक माणूस दुकानात आला. दुकानात अर्शेदरच मर्शी होती. सर्वच नोकर आपापल्या कामात व्यस्त होते. पण गिरिधर आपल्या हातातली पादो मैथिलीशरणला देत म्हणाला—“अरे, मला फार सड्याच काम आहे. मला या वस्तु लवकर बांधून दे.” आणि तो धाई करू लागला.

पण मैथिलीशरण नम्रपणे त्याला म्हणाला—“तुमच्या अगोबर मासली गिऱ्हाईकही मरीच आहेत. तुम्हाला जरा थांबावं लागेल.”

गिरिधरला एकदम राग आला अन् तो तेथून जाऊ लागला. पण भगवानदास हसत्या तोंडाने त्याला थांबवत म्हणाला—“तुम्ही जरा एक मिनिट थांबा. तुम्हालाच अगोबर माल मिळेल.” नंतर जरा वाजूला पाहून तो म्हणाला—“अरे कोण रे तो? अगोबर मास सामान नाच पाहू अन् थांब जरा, यांना जाऊन गार पाणी आणून दे ज्यायला. उन्हातून आलेले विसतायत हे माझे.”

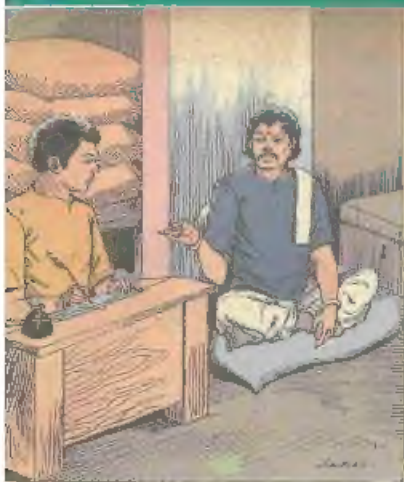
हे ऐकून गिरिधर खूप होऊन तिथेच एका स्टुलावर बसला. त्याच्या अगोबर आलेल्या गिऱ्हाईकांना त्यांना मास दिला गेल्यानुसारच गिरिधरचे जिपस बांधले गेले. पण तोवर तो शांत वसून होता. नंतर आपला माल घेऊन तो काहीही तक्रार न करता निघून गेला.

मैथिलीशरण आता विचारू लागला—“शेठजी, या गिऱ्हाईकांचे वागणे मला चमत्कारिकच वाटते. माझ्या बोलण्यावर वागावून तो निघून चालला होता. पण तुम्ही सामान उखीरानेच बांधवून विलंब तरी त्याने काही तक्रार केली नाही. याचे काय बरे कारण असावे?”

“मैथिली बेटा, अरे काही गिऱ्हाईकांना अर्शे वाटत असतं की आपल्याला जरा स्पेशल वागणूक मिळावी. आपल्याकडेच दुकानदाराने अगोबर पहावे. अशा ग्राहकांना जेथर सर्वांसमोर खास वागणूक मिळाली, आपण त्यांना मान दिला, की ते खूप होतात.” भगवानदासने मैथिलीशरणची शंका दूर केली. एकदा चित्तरंजन नावाचा माणूस दुकानात आला. सामान ताब्यात घेतल्यावर तो म्हणाला कि “वेसे एका आठवड्यानंतर पाठवून देईन.” मैथिली लगेच त्याचे नाव खाते-बहीत लिहू लागला.

पण भगवानदास त्याला एकदम म्हणाला—“अरे, या चित्तरंजनजीसारख्या

पण देखावा मान करवा जाणतो. चित्तरंजनसारख्या माणसांच्या प्रामाणिकपणावर आपण निश्चय बाखवला की तोही प्रामाणिकपणाला बांधला जातो. पण त्याची जर अशी समजूत झाली की आपण विसरून जाऊ, तर थोडा वेळी खाते-वह्नीचा उपयोग होतो."

एक वर्ष निघून गेले. भगवानदास मैथिलीशरणला म्हणाला—"तुला को व्यापारातले करेप चारकावे शिकवून दिले आतापर्यंत. असा फलत एकच शिकवायचं राहिलंय. ते म्हणजे उघारीची मसुली. ते ही शिकलास म्हणजे झालं. शिवायकडून आपले शिभर रुपये येण आहेत. जाऊन ते वसूल करून आण बरं."

नंतर मैथिलीने दोन-तीनदा जाऊन शिवायलकडे पैसांची मागणी केली. पण तो दाद देईना. पैसे मिळतील याचा भरोसा वाटेनासा झाला. तरीही एकदा तो आपली काही माल घ्यायला हुकानवर आलाच. तेव्हा रागाने मैथिली त्याला म्हणाला—

"मागची वसुली होईपर्यंत वाता तुम्हाला काही उघारी मिळणार नाही."

पण इतक्यात भगवानदास मध्येच म्हणाला—"शिवाय, तुला हवा तो भाख आता घेऊन जा, अन् एकदा सर्व उघारी चुकती करून टाक. तुझे पैसे जाताहेत कुठ?

हं, तुझ्या मुलीचं लग्न ठरल्याचं ऐकलंय! ही उघारी परत केळीस तर लग्नाच्या वेळी हवा तेवढा माल उघार घेऊन जा बरं का!"

भगवानदासच्या आज्ञावासानामुळे चारच दिवसात येऊन शिवायलने उघारीची सारी रक्कम जमा करून टाकली. नंतर एक आठवड्याने मुलीच्या लग्नासाठी सामान घ्यायला तो जेव्हा हुकानात आला तेव्हा भगवानदास त्याला म्हणाला—"कुल्ली व्यापार काही पूर्वीसारखा बरा चालत नाही माझा. त्यामुळे यावेळी मी तुला काही उघारीने माल देऊ शकणार नाही; गैरसमज नको करून घेऊस. तू बाणखी एकाचाकडे प्रयत्न करून घ्या."

यावेळी जेपस सामान घेण्याचा शिवायलचा विचार होता. पण भगवानदासचे बोलणे ऐकून त्याचा चेहरा पडला. आपल्या मनतिलां काळवंत भगवानदासने ओळखल्याचे त्याला कळून चुकले, अन् तो मुकाट्याने तेथून निघून गेला.

आश्चर्याने आपणाकडे पहात असलेल्या मैथिलीला शेटजी म्हणाले—"सरं पहासा शिवायलकडे पैसे कमी नाहीय. पण उघार नेऊन सामान हडप करायची वाईट सोड आहे त्याला. अशा माणसांना संधी साधून असाच धडा शिकवायला हवा."

अशा प्रकारे बाणखी काही दिवस गेल्यावर मैथिलीशरणला आपल्याजवळ बसवून घेऊन भगवानदास भोठ्या प्रेमाने त्याला म्हणाला—"आता तू व्यापारातल्या सगळ्या खुब्या, सर्व रहस्यं शिकला आहेस. आता आपल्या भरी जाऊन वडिलांचा धन्दा तू स्वतःच्या हाती घे."

कुतसितेने भगवानदासच्या पाया पडून मैथिलीशरणने त्याचा आशिर्वाद घेतला आणि आपल्या गावी जाऊन पित्याचा व्यवसाय स्थाने आपल्या हाती घेतला. आता त्याच्या हातून व्यापाराची चांगली भरभराट झाली. अशा प्रकारे मैथिलीने आपल्या पित्याची इच्छा पूर्ण केली.

धोक्याची आगाऊ सूचना

सुदीप त्या अंतिमार्गचे उक्तावने नोकरीला लागत होता. मोफदोच्या पहिल्याच दिवशी, ते आधीपासून काम करणारा सुरेश त्याला एकाम्नात म्हणाला—“हे वय सुदीप, हो जाण तुला नक्की आहे. इथल्या लोकांची बरा संभाव्यताच थाप. जरा कुणाजवळ पैसे विराणे की जाह, पैसेच सध्या आगवला जाणतात! एकदा का पैसे दिने, की संपलेच! ते वसूल करायला फार लांब होतो. पैसे हे बोकल नोड जाणत येत हं!”

वधपासून सुदीप आणि सुरेश यांच्यातली मैत्री वाढू लागली. पहिली तारीख वाली अन् सुदीपने सुरेशची सूचना लक्षात ठेवून निश्चय करून ठाकला, कि कोणी उधार पैसे मानितले तर सुदीपच हापचे नाहीत. एण बरेच दिवस गेले, तरी त्याच्याकडे कोणीच उसने पैसे वगैरे मागितले नाहीत.

एक दिवस सुदीप कन् सुरेश काही खरेदीसाठी बरोबरच बाजारत गेले. सुरेशने काही सामान घेतले. एण बिल देवाला त्याला एखाड रुपये कमी वट्ट लागले.

सुरेश सुदीपला म्हणाला—“जाता बला यातलं काही सामान कमी करून जाण. तुजरा मना पत्तास रुपये ते न. उक्ता सकाळी ऑफिसास बसत्याबरोबर तुझे पैसे घेऊन ठाकीन की.”

सुदीपने चटकन त्याच्या खांबास पक्षासची नोट काढून आपल्या घिप मिळावा दिवली. मण नंतर बरेच दिवस सुरेशने त्याने पैसे परत दिलेच नाहीत. शेवटी एक दिवस सुदीपने त्याला पैसेबद्दल विचारले.

बाबर सुरेश म्हणाला—“मी तर तुला अघोररुप सुचवतं म्हणत का, कि कुणासा उसने पैसे दिलेस तर लवकर वसूल होणार नाहीत? आज काही दिवस वाट पहा. माझ्याकडे तुला देण्यासारखे पैसे जमले, की परत करीन मी तुझे पक्षास रुपये!”

[९]

[पूर्वकथा] अपूर्ण हा यगाच्या भाकत निर्माण झालेला एक धिक्कित मानव. त्याने शरीराच्या परतीने नमूदी चाच्यांच्या लावईत आपटलेल्या पाच गुनांना वाकवले. चाच्यांची जाणवी एक टोळी सपवलेला खजिना पळवून नेण्यासाठी तिलाडीपावर पोचली. तेथे पोहचताच ते खोर दाकल्या नवैत देहोस पडलेले असताना अपूर्ण, समीर व त्या पाच मूहांनी मिळून खजिना माघेत घालला व ते परत फिरले.

—पुढे जाण ।

नावेत वसून मूळ किताब्याकडे निघाची.

हुष्ट समुद्री चाच्यांची पकडून देऊन

राजाकडून भागालकी मिळवलेला समीर

अन् त्याचे निज पुन्हा कसत्याशा

शमिरीवर सपुत्रात गेले असल्याची खबर

ऐकून आसपासच्या गावचे कैक लोक

नागरकिताब्यावर जमून त्यांच्या परतण्याची

घाटय पहात होते.

डुसून नाव पेटाना पाहून त्याच्या

उत्साहाला भरतं जाणं, ते सवें भावला

समीर, की पहा झर सारी मुलं!” नंतर

त्यातली काही उत्साही माणसं ही खबर

पोचण्यासाठी गावाकडे आवली.

सागर किताबी घोड्या अंतरावर एक

सुंदरता बगीचा आणि त्याच्या सभोवत

“नांदीबा”

एक इमारत होती. बाग फुलझाडें ति फळाने वृक्ष यांनी भरून गेला होता. बागेत एक कारंजं पुई-पुई उडत राही. वागेची निगा राखणारा माळी आणि रसबालदार वा झाडांवर पुचवतू प्रेम करीत. कोणाच्या माडांसा हाल लावू देत नसत. फुलं साबावरस घुकून बात नि फळं म्हणजे आमरासच्या पक्षांना भेजवाली ! विधान्ती-साठी राजा कधीकधी तिथे येऊन रहात असे. आताही राजा नेमका तेथे आलेला होता. राजालाही ठाऊक हाल की तो साहसी मूलं पुन्हा समुद्रावर गेली होती, अन् आता ती परत येत आहेत. त्या मूलविद्दस, विशेषतः समीरबद्दल राजाला विशेष प्रेम

वाटे. त्यामुळे त्यालाही मुळांना भेटायची इच्छा होती. तो ताबडतोब घोडेघाबर स्वार होऊन सभूदकितारी पोचला. त्याच्या-माबोममा त्याचे सुरक्षा-सैनिकही होतेच. त्याच गर्दीत सर्वे धुलांचे आहवाप अन् अन्व अद्दतही होते. राजाला पाहून तमस्कार करत सर्वांनी त्याला वाट करून दिली. समुद्र-किनाऱ्यावर राजावाढी छोटा वामिमाना उभारला गेला. यासपासने लोक शिस्तीने वाडू लागले. पाळीपाळीने पळ लोका राजाचे बघून घेऊन जाऊ लागले. किनाऱ्यावर पाहण्यासारखे सुंदर दृश्य दिसू लागले.

"भूष आता कोणत्या कामगिरीवर गेली होती, याबद्दल तुम्हाला काही माहिती आहे ?" राजाने जनतेला उद्देशून विचारले.

"नाही महाराज !" लोकांच्यात उभ्या असलेल्या गाव-प्रमुखाने उत्तर दिले.

नावेच्या कडेवर बसलेल्या अपूर्वने किनाऱ्यावरच्या राजा आणि दत्तरेगनांना ओळखले. तो समीरला म्हणाला-"आता मी चलतां, पुढील काम तू व्यवस्थितपणे करशील याची मला खात्री आहे त्वज्जिन्याची काळजी घ्यायला राजा समर्थ आहे. आपली काळजी दूर घाली. तू राजाला सांग, की या खविन्याचा उपयोग गरीब प्रजेने हाल कमी करण्यासाठी केला जावा."

तशीरने भवितपूर्वेक अपूर्वला नमस्कार केला. पण आपल्यापासून दूर होताना त्याला दुःख होत आहे, हे जाणून अपूर्व त्याला म्हणाला-"मित्रा, भयं सोडू नकोस. सर्व काही बांगलेंच होईल. खजिना हाती आल्याच्या आनंदान त्या जिलाहीपावर बसून बसलेल्या हाकून विसरू नकोस त्यांना तबब सोडिले तर तद्दामभूकेन मरून जातील विचारे ! ते वाकू अमले तरी प्राणसब अद्दत सुसकारांच्या अभावी शिवाऱ्यांनी शकुमिरीचा व्यवसाय चकरला. ते सन्मार्गी जागतोज असा प्रमान ध्यायला हवा. त्यांना तद्दाम-भूकेने मरू देणं केव्हाही योग्य नाही. त्यांना मानवतेपावेल राजाला विनंती कर."

इतके बोलून त्या शाखांपैकी एका डोंडफसवर लपवून उडी मारली अन् तो माहा अपूर्वच्या घनातका विचार ओळखून नावेपासून दूर होऊन किनाऱ्याकडे झेपावू लागला.

नवीचे पाणी जेव सागराच्या मिळत होते, तेथे नाव पोचली तिथे आढा कमी असल्यामुळे पाणी शान्त होते. तिथे नाव सुरक्षितपणे किनाऱ्याला नावणे सहज शक्य होते. काही सजक लोक पाण्यात उतरून नाव किनाऱ्याकडे जाणू लागले.

राजाला तमस्कार करून, आपण खतिना मिळवल्याची हकिकत समीरने निवेदन केली. राजाने स्वतः नावेजवळ जाऊन पाहिल. मोठमोठ्या घेद्यांच्यातले

ते सोन्याचे शायने आणि चान्दीची भांडी वगैरे पातून त्यांच्या बाबचाला पारावार राहिला नाही. समीरने मुचबल्यावरून राजाने कबुल केले की या घनाचा उपयोग गरीबांसाठीच केला जाईल. प्रत्यक्ष त्याचा उपयोग कसा केला जावा याबद्दलही समीरनेच सूचना द्याव्या असेही राजाने त्याला सांगितले. गरीबांसाठी छजिन्याचा उपयोग कसा करावा याबाबत समीरच्या डोवयात अनेक कल्पना येऊन गेल्या. पण त्याबाबत आता राजाशी ओलण्याची ही वेळ नव्हती.

"महाराज, तूतं हे घन आपल्या विश्वाग्रहातच सुरळित ठेवावे या

यत्नाच्या सधुपयोगाच्या बाबतीत आपण नंतर विचार करू." समीरने युध्वले.

"ठीक आहे, तसेच करू." राजा म्हणाला.

"आणखी एक खास विनंती आहे महाराज." समीर नम्रतेने होसला.

"हो हो!" राजाने आज्ञेपासून विचारले.

"जिल्हादोपवर बंदकलेल्या त्या शकून एकडे किनाऱ्यावर आणायला हवं प्रभु!" समीरने शुचवले.

"का? तिथेच राहू देत की त्यांना? आपोआप त्यांना चांगली शिक्षा होईल!" राजा म्हणाला.

"सहज जातील ते तिथे महाराज. डाकू झाले म्हणून काय झाले? गोवटी माणसंयच वाहेत ना ती!" समीर कळवळला.

"पण तिथून जाणलं तरी इथे त्यांना मृत्युबंध लावा लागणार न? कित्येक बिचाऱ्या निदोष लोकांना छळून त्यांचा खून करणाऱ्या त्या राक्षसाला यापेक्षा आणखी उत्तम शिक्षा दुसरी ली काय बसणार?...पण ठीक आहे. तुझ्या इच्छेनुसार प्रथम त्यांना इथे आणि उत्तम व्यवस्थित ग्यापनिवाडा करून त्यांना

उचित शिक्षा देऊ." असे म्हणून राजाने आपल्या बंगराकडेको एकाळा वनेच राजधानीकडे गिटाळले.

वानंतर राजाने सारा जमिना विश्वाग्रहात पोचता झाला.

दुपारपर्यंत पन्नास शिपाई आणि दोन मोठमोठ्या नावा निघायला तयार झाल्या. वाट दाखवण्यासाठी समीर आणि त्याचे पाच मित्रही निघाले. मूळ आणि सेनापती त्या डाकूच्याच ताबेत बसले. ही शकणार नाहीत! तुम्ही फक्त पाच नाव पुढे आणि रागोभाब शिपायांच्या दोन नावा कामगिरीवर निघाल्या. माझे एका, आत्मसमर्पण करा म्हणजे सर्वेक्षण पहाटेच्या सुमाराच शिक्षा-दोपावर पोचले. नावा कुठे बांधायच्या पण आम्हाला विरोध करू पहाल तर

हे समीरने बाबवले. तेवून अगदी मोठ्याच अंतरावर मोठमोठे खडक होते.

जवानक एक मोठा पाथर उडून सेनापतीजवळ येऊन पडला. परतून सदी साकून बाजूला होत सेनापती म्हणाला—

"ते मूर्ख आपल्यावर हल्ला करू पहात आहेत." अन् सहकाऱ्या दिवलेला तोड करून तो ओरडला—"तुम्ही कितीही झगडलात तरी आमच्या हातून धावू शकणार नाहीत! तुम्ही फक्त पाच वाहात आणि आम्ही आहोत पन्नास! माझे एका, आत्मसमर्पण करा म्हणजे तुम्हांला शिक्षाही काही कमी मिळेल. दोपावर पोचले. नावा कुठे बांधायच्या पण आम्हाला विरोध करू पहाल तर

मृत्युदण्डाचा तुमच्या नाशिकी येईल." समीर आवाजाने सेनापतीचे हे आश्वासन ऐकूनही एका सामान्याने एक तगडं हुबेतून शरसर येतच राहिले. "हं, माता फेका दण्ड कसे फेकता दे!" असे म्हणून सेनापतीने शिपायांना आळा बिल्ली आणि त्यांनी तांबड्यातून त्या दिशेने बाणांचा वर्षाव केला. बस, पत्थरफेक तांबड्यातून थांबली.

सेनापती समीरला म्हणाला— "तू आणि तुझे दोस्त या नावेतच लपून रहा. त्या डाकूंच्या नजरेला धुळीच पडू नका. आम्ही त्यांना एकदून आणतो. आणि तो स्वतः नावेतून उतरला.

सेनापतीने गुह्या एवढा आत्मगर्वाचा कदम्यावद्दल ओरडून आश्वासन दिले पण भीराकडून काहीच उत्तर आले नाही. शिपायांनी डब डब खडकावर चढून पाहिले. पण त्या पाच डाकूंचा कुठच पत्ता नव्हता!

"कुठल्यातरी गुहेत लपले असतील ते." असे म्हणून आणखी इतर शिपायांना तबेल प्रवेशाशी वहाऱ्याला ठेवून सेनापतीने जाकी बाळीत शिपायांचे पाच-पाचाने गट बनवले. नंतर सेनापतीने त्यांना घडापटाने सर्वे गुह्या तपासून वहावला सांगितले.

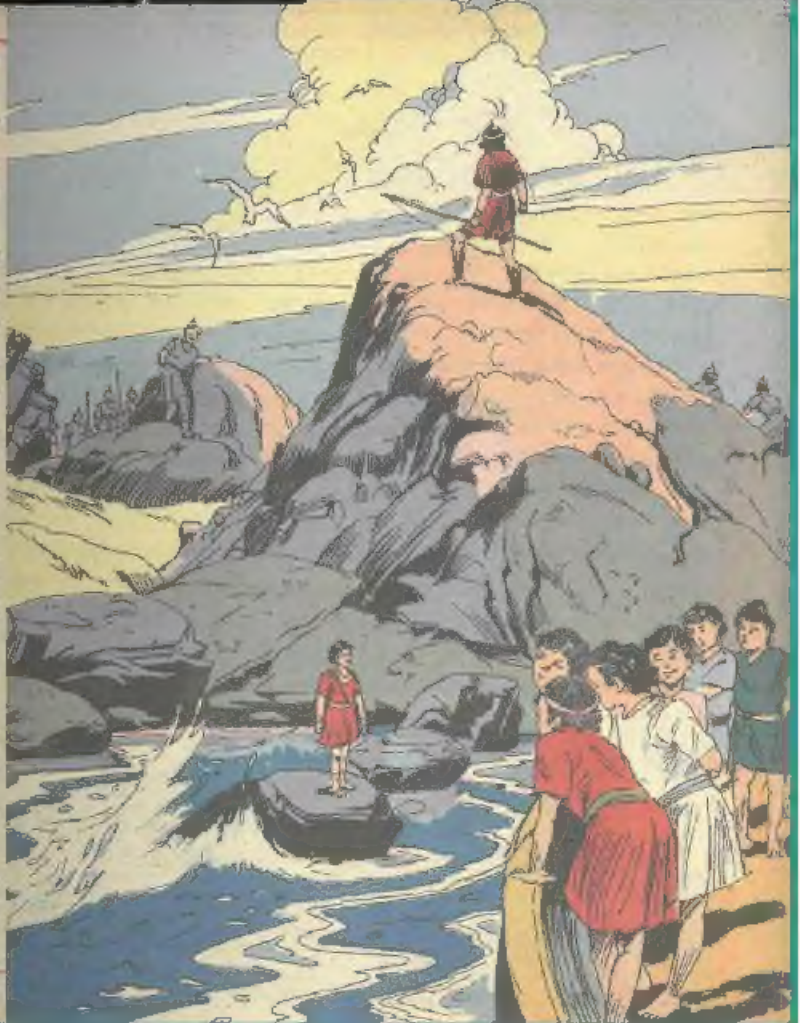
समीर व त्याचे मित्र उत्तुकतेने हे सर्वे पहात होते.

"समीर!" एक मूड आवाज ऐकून समीर एकदम आश्चर्याने तिकडं पाहू लागला.

एका शिळेंवर हसत उभा असलेला अपूर्व त्याला बिसला.

"अरे, ते डाकू पूर्वेकडच्या वाजुक्या गुहेत. सेनापतीला तांबड्यात तिकडे जायला सांग समीर. उशीर नको उगीच." अपूर्वने त्याला सांगितले.

मोठ्या उस्वाहाने समीरने जावेचून काही उडी मारली आणि तो सेनापतीकडे पळत सुटला.

"अरे, मी तुला मावेतच मसुन रागला सांगितलं होत न? इकडे मेश धोक्ष्याचं जाहे येता!" सेनापतीने त्याला दटावले.

"सुमचं म्हणून अगदी बरोबरच आहे. पण तुम्हाला एक बास गोष्ट सांगायसाठीच यावं लागलं मला. ते पाचही बाकू धुवेकडील गुहेत लपलेले आहेत. शिपायांना तिकडे सोबायला सांगत ना!" समीर म्हणाला.

"पण तुला कस कळलं हे?" सेनापतीने आश्चर्याने विचारले.

"आम्ही अगम बाकूंच्या ताबडीतून कडे बाचलो? कजिन्याचा परता आम्ही कसा कावला? तशीच ही बात-मीही मला कळली ती सगळं मी तुम्हाला मंतर सांगेन." समीर हसत म्हणाला.

समीर सरेश बोलत आहे, हे सेनापतीने जाणले आणि त्याने दहा शिपाई तिकडल्या गुहेकडे पाठवले. तिथे स्वतः

पोबून सेनापति आम्हान येत म्हणाला- "आता तरी निदान आत्मसमर्पण कराल काय? का मरायचीच इच्छा आहे तुमची?"

"मरायचं? कोणी मरायचं हे कळतच सांगेल जाता. गुहेत कोणी पाय तरी ठेवून बसा! मससवनालाच जाऊ न!" बाकूंचा सरदार उतरला.

इतक्यात गुहेत एक लयानक आवाज येमटला. "ही गुहा विचारी नागानो भरलेली आहे. एक मिनिटही इथे वाचान तर स्वतःच जाऊ यमसवनाला!"

सापांपेक्षाही त्या भुताटकीसारक्या आवाजाचीच चोरांना भीती वाटली. थरथर कापतच ते गुहेबाहेर पडू लागले.

"आम्ही आत्मसमर्पण करीत आहोत."

सरदार म्हणाला. दोन्ही हात बर उचलून एक-एक बाकू बाहेर पडला आणि शिपायांनी त्या प्रत्येकाचे हात मागे पकडून बांधून टाकले. (क्रमशः)

राजलक्षण

दृढनिश्चयी विक्रम त्या झाडाकडे गेला, फान्दीवरून प्रेत उतरवून त्याने ते आपल्या सान्त्वावर टाकले आणि नेहमी-प्रमाणे नील वारण करून तो स्वभावाची बाल बाकू लावला. तेव्हा त्या प्रेतात दहाणारा वेताळ म्हणाला- "राजा, बधा अवेळी! या भयानक हमलात तू प्राण-पणाने धी मेहनत करत आहेस ती खरोखरच प्रशंसनीय आहे. चांगलं-वाईट, उचित-अनुचित ओळखण्याची पात्रता तसणारी माणसं नेहमीच अगदी विनासा-यास हाती आलेली संधी गमावून बसतात. तुझा हेतु सफल होण्याच्या ऐन वेळी दुष्ट्या हातून अथो चकू घडू नये, म्हणून तुला सावध करण्यासाठी एका लाकुडतोड्याची मुलगी जबाबि गिची गोष्ट सांगतो. नीट लक्ष देऊन ऐक ती. तुला हे कष्ट विसरायलाही मदत होईल त्यामुळे!" आणि वेताळ गोष्ट सांगू लागला-

वेताळाच्या गोष्टी

पहाडगंज गावाच्या बासपास पसर-
लेल्या जंगलात एक लाकूटतोड्या आपल्या
छोपडीत रहात असे. त्याच्या मुलीच नाव
होत तया बिचारीचा आई तिच्या लहान-
पणीच देवाचरी गेली होती. त्यामुळे घरातल
कामकाज पाहत ती आपल्या कापचीही
काळजी घेई तिची आज्ञा तिथल्याच जाणकी
एका निराळ्या जंगलात रहात असे बाजोबा
घारल्यानंतरही बाजी आपल्या मुलाकडे न
जाता आपल्या छोपडीत एकटीच रहात असे.

एकदा आपली मैना, मुदारपकी नि
बया यांना घेऊन तया बाजीला भेटायला
आली बाजीने विचारले-“कार दिवसांनी
आठवण झाली तुला बाजीचा?”

तया कळ न आली मी तसले तर
बाबासही स्मरणच काय करणार ?
त्यालाही बाब होती की नाही? माझा आपला
जोब दन्हीकडे अडवतो नय ? असा उत्तरही
‘तुझा म्हणजे बरोबर आहे नय ? तर
तुझ बाबा’ कसे आहेत ? तुझा लहानपन
काही लघनान की नेहू पाह्यावाक
मोरला त्यानी ?’ आशीस हसन निवारण
ही तर ! तुझावर सारकले आमच,
तर जगलाय आ एका अस्वच्छादारीक,
किवा माकडानेरोबर वंजान लला लापल
टाणस जसतस की माझ !’ आपली
श्रुतच आज ती टि ल नेली

दरासत्या पहिल्याच खालीतल्या तन
जुन्या खोत पाहत तयाच अचखत्य
आजाली विचारल काय म आजो
आजोबाबा या स्वता माळ्यावरून खाली
कशाला काढलय ?

‘ही एक गोष्टच आहे लांकडी मू
अगोदर अंग धुवून म तय गणम म तरा
खर अन् मय सांगोन ता गोष्ट या तुला’
म्हातारी म्हणाली.

स्नान करून आजो जवळून बैठक मारून
तया माकरी खाल ठावली तव्हा तजने
आपली गोष्ट सुरू केली

अपया दश नय राशीच्या पटी एकाच
वेळी तज्ज कसक अन राणी माय मरून

चादोषा

पकी राजान त्या तीन मुलांची जय,
जय मय विजय अशी नाव ठवली या
तली मुलांनी सर्व तन्हेच्या दिवा बास
कया मन् बाबा त्याच सिहासनावर
वयापय वय झालेय. राजाही अलिकड
जता बसतो, त्याला आता वाटतय की
राज्यकारभारचा जबाबदारी तिघांपैकी
कोणोयरा स्वतःवर घ्यावी पण राज-
कुमार पैकी कोणीच त्यात कारतं लक्ष
न लाऊ तयार नाही आताच सिहासनावर
बनायतो कोणाचीच इच्छा नाहीय, त्यामुळे
गला पाय कार निरास झालाय

राजान त्यांना सांगितलंय की, तिघां-
पैकी पहिले गने ओ जगन करील, स्थला
र मय मिळल विन हा त्या इच्छेन का
मईरा पण एक तरी मुळगा राज्यकारभार
हाणे पईत जशी राजाची अपेक्षा. पण
त्याचाला नपयोग आला नाही आताच्याला
अनन के पंय पुण्या असल पडली नाही
अन सूनने ललन च लन राहि आहल
मवळकळ मवून रा, त्याच्या राजकाराना
त्यानी तयारपटा राजवलीय

राजान अता आपली एक उगाय
यांजल अन ती म्हणाला- मुस्लीम
आपल्या पसन्तोची मुसली सोधा लक्षात
ठवा, जा अगोदर लख करील दोन या
देवाच राजा बनल

आजोबा

राजकुमार हल्ली रोज मुसली पहायच्या
पिचाने राहिर पडतात अन् पुनारपर्यंत या
जंगलात दोनडाल सप्पाकाळायांत ते इने
आपल्या घरात बुद्धिबळ खेळतात, नंतर
चांगली सोप काढतात, राज खाली की
पुन्हा राजघातीला जसत

राजपुत्रांची ही गोष्ट ऐकून ठवा आजोला
म्हणाली-“हे बरय ! म्हणजे रोज त्या
तिथाना भक्ष शिजवून घाळता-घाळताच तू
अशी बाळून वाळून बारीक सालीयस ना ?”

“वे ! तस नाही म ! खेवण हे बरोबर
बांधून बाणतात, त्यामुळे सजद मळ
स्वतःसाठीही काही शिजवायची जकर पडत
नाही बय” म्हणारीने नातीला सांगितले

"वर ठोक आहे. त्यांच्याबद्दल माणसो कधी सांगणार असतील तर ते उद्या सांग मला आता झोप आलीय. बरीच रात्र झाली" उद्या म्हणाली

नंतर उद्या एका खांद्यावर झोपली पण तिला तिथे जवळही झोप येईना त्या जुन्या खाटेत झुपत बसून होते रात्रभर बिबारी वा कुलीबलून त्या कुलीवर बळत राहिली, पण झोप शांत सुळीच नाही तिच्या।

कुठल्या दिवशी पहाटेच उठून उद्याने आज्ञा विचारले-"बाबा, जग ते बदलत राहिले, राजपुत्रच आहेत, पण पणवारी माणसं आहेत! तेव्हा बदलल्या या लाकडी

कळथांच्या खांद्यांवर त्यांना झोप लागते तरी कशी?"

"राज्याच्या जबाबदारीपेक्षा त्यांना ते कळथांचे जावण जास्त सुमेल वाटत असले! ते उठून बसले पण ते म्हणत होते की मीने जेव्हा एकदा की उद्याला व ती झोप झाली नाही, तेव्हा खाटेतले कुठून वेचून काढायचे काम तिने मुनापक्षावर झोपवत आणि तत्वर मळ शवताची शिंदी त्यावर पसरायचे काम तिन वयाला सांगितले

तीन-चार तासातच सुतार अन् बघाने आपापली कामे मोठ्या उत्साहाने पार पाडली या अवधीत उद्याने धावी साफसफाई केली कोळीष्टकं अन् बारीकरी काढून टाकून बराच छतही तिने चकचकीत कळत टाकले. नंतर वातून पुढे आणून सगळ्या खोल्या सजवल्या आणि लिंब्यांना पददे लावून रामल वृषारी सीनही राजपुत्र मोठ्यावर स्वार होऊन गेले

त्यांना पाहताच येना म्हणाली-"चल चला आताही कोलीत पळ. पुत्रमागण आणियत" आणि तिन उद्याला मान पाठवून दिले.

बराच शिरगावरीवर सने करत राज पुत्रांना वाचवला आणि आण्यमने त्यांना

विचारले-"बरे, या जुन्या घराचा हा काय पाऊल कुणो केला बाबीबाई?"

"माझी मला उद्या आलीय न हवे, निवच काम आहे हे सार!" म्हातारी अभिमानाने उत्तरली

"वर इतकं खाल सजवणारी तुझी ही मात पाहिलेच बाहिजे" जय म्हणाला व्यवस्थितपणे सजवलेली घर माला पार वाडतात

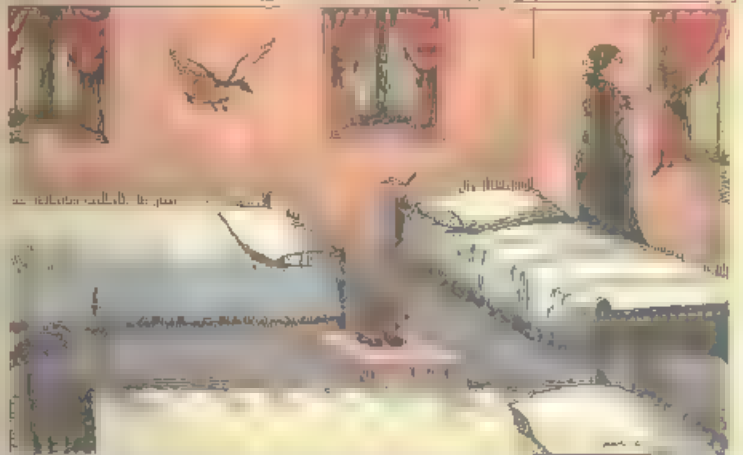
"इतकी बाई नको युवराज, आमच्या उद्याला पहायला माणसाने आपल्याकडे आणवें कायत" छिदनीत बसलेली येता पटकन बोलली

येथे हे बोलणे ऐकून तीन्ही राजकुमार रुंद लागले त्यांना ते बोलण फार आवडत

राजपुत्रांनी खांद्याचे जे पदार्थ आणले होते ते अ जोन उद्याच्या हाती दिले उद्याने ते पदार्थ घाकून पाहिले आणि तिने राज पुत्रांसाठी घातले एक पक्क्या बनवून पाठवून दिले राजपुत्रांनी हातू कधी पाहिलेही नव्हता. त्यांना गरीबांचा तो पदार्थ फारच आवडला ते म्हणाले-"वा! काय कचकर आहे हा पदार्थ! आमच्या शाही रसोई-जाण्यातही कधी जमलं पक्क्या बनवत जात नाही!"

येना पुन्हा येथेच म्हणाली-"हं, माझी उद्याबाई तर असली कितीतरी स्वादिष्ट पक्क्या बनवू शकते राजपुत्रांनो!"

"कस? भग तर जाण्याला स्वतःच तिचं अभिनवन करायला हवं!" राज-

कुमार बिजय ओजला तो पक्का
भोजनभाऊ होता

“आपच्या उवाळा गहायना तशी वेळ
गवी लागते महाराज!” मैना बंभीरपणे
म्हणाली.

माता पुन्हाही राजकुमारांना भेजेच्या
बोळण्याचे हसू आले. नंतर ते तिघही
वापत्या राजवाड्याकडे परत गेले. दुसऱ्या
दिवशी पुन्हा जव्हां ते म्हलारीच्या घराकडे
वाले तेव्हां उषा काही गाणे गुणगुणत
बागेत फुले तोडत होती.

निच अलौकिक सौंदर्य पाहून राजपुत्र
चकित झाले. अन् शाण्याने तर मन्त्रमूढच
झाले. “वा! काय मधुर आवाज!”

निघाव्याही तीव्रून एकाच उद्गाराने
पडला. तिघांनीही एकदमच
विरल्य.

त्यांना पाहून उषा जराच निघून गेली.
रोल्हे! राजकुमार एकमेकांना बघून
एकेकट म्हलारीच्या घटका बन् परपरान
निव्याजवळ खोशी विवाह परंपरा
जापली इच्छा व्यक्ता केली.

तेव्हां आजो राजकुमारांना म्हणाली—
“हो! नाहं ना उवाळा तिची कय इच्छा
बाहे, हे विचारून सांगेन.”

राजकुमार निघून गेल्यावर म्हलारीने
उषाचा सर्व इतिहास सांगितला.

ते एकून प्रथम तर उषाचा साहचर्याचा
वक्ताच बसला. राजभर तिने खूप निच र
करून एक निर्णय घेतला. अन् दुा पा
दिवशी सकाळी म्हलारीच्या म्हणाली.
“आजो, मी तिन्ही राजपुत्रांना एक प्रश्न
विचारणार आहे. मला अपेक्षित असलेलं
उत्तर जो राजकुमार देईल, त्याच्याजोच
मी लग्न करीन.

पुढच्या दिवशी राजकुमार पुन्हा आले
तेव्हां आजोले उषाचे म्हणण त्याच्या
कानावर घातले.

“आपल्या पिताजींनी या लवंग्याला
संमति दिली नाही, तर आपण काय
कराल?” उषाने जयला विचारलं.

असल्या शैका मन ते मधुर तळोस
ठप! माझ म्हणण्याचं विश्वास ठव
यातो आपल्या मलाचा समान दिवा
म्हो तरी मलाची खात्री आहे कि
कसती करून मी त्यांची अनुमति
मिळवातेच! जय आत्मविश्वास दाखवत
म्हणाला.

नंतर समोर आलेल्या विचारांचा
उपान तोच प्रश्न विचारला.

“माझ्या पिताजींचे इच्छा नसेल, तर
मला बाटलं, की हा विवाह नाहीच
होणार.” राजपुत्र बिजय बेफिकरीत
उद्गारला.

तो निघून गेल्यावर अजय उषाच्या
खालीन मला उषाने त्याच्या पुढां मीच
मजाल ठाकला.

“पिताजींनी नाही परवाकमी दिली,
म्हणून काय झालं? आपलं लग्न बांधू
नाही शकणार, ते होणारच! तुझ्यासाठी
सारं राज्य, घन-दौलत, घर-बार सारं काही
सोडून देऊन घेईन. यादयावर निवनास
उठे. मला फक्त तुझ्या होकाराचीच अपेक्षा
आहे.” अजय उत्तेजित होऊन बसला.

उषा खोलीतून बाहेर आली, आणि
तिने जयच्या गळ्यात बरमाणा घातली.

इतकी गोष्ट सांगून होत्यावर नेताळ
म्हणाला—“हे राजा, उषाने उषा सत्तेने

चादोषा

पतीची निवड केली, ती विचित्रच नव्हे
का? तिन्ही राजपुत्रांनी जी उत्तर दिली,
ती पाहिली तर अस दिवून भेट की विजय
हा आज्ञाधारक पुत्र आहे. पित्याच म्हणण
तो कधीही टाळणार नाही. बशीत माण-
सांबहुल थाकवा मनात बसोम आदर आहे.
राजपरिवारात असा गुण विरळाच! पण
उषाने त्याला साकारण जनयध्या बाजतीत
पाहिल तर तो उषापाठी अगदी बसभन
असाही त्याच करायला तयार बसल्याच
आढळलं. राजपाट घनदौलत, घरदार सर्व
काही सोडून तो उषाशी विवाह करायला
तयार होता. इतकं करणाऱ्या बुध्दाला
कोणतीही तुरुणी नाकारणार नाही. पण

पावर राजा शिक्रप इतरला- 'उध हो
एका श्वरी सामान्यशा भूकडूनोड्याची
मुलगी आहे तिला राजघाण्याचा एकादा
मेकक गरी पति म्हणून मिळाला तरी
यायक म्हणायला हवं पण हिच भाग्य की
नोर नीन राजकुमार एकाच वली निव्याशी
दिवान करायला उत्सुक आहेत, चहोराद
करत आहेत आपसात' अशा स्थितीत
कोणतोही बुद्धिमान मुलगी जा राजकुमार
राज्यकारभार नीटपणे करू शकेल आणि
ही शिवेकी असेल अशाचीच निवड करील
न? भावनेच्या भरात बाहेर जाणारा
राजपुत्र काय काढाच? उषानही हाच

विचार केल वियज म्हाणल हाता का
वहिलांच म्हणून तो तांकां शकणार न हो.
याचाच अर्थ असा के त्याला स्वतःच अस
व्यक्तिच नाहीच अजबचा विचार केला
तर असा दिश का ना म्हातऱ्या मरान
इतक वाहून केल्या की तो संभव सोडाला
तयार झाला! यावरून लक्षा न येत का,
तो केवळ बजबाजदार आणि उचमूखल
आहे पण जय हा एखाद्या राजकुमार
असा आहे की त्याला आत्मनिवृत्त असा
राजाच मन ठेवून रावू अशी त्याला खत्री
आहे दुसऱ्याच भन न मुखवता, आपल
काम माघून घेणारी कला ही राशच्या
दुष्ट ने फार आवश्यक गोष्ट आहे म्हणूनच
उपान त्याचीच निवड वली

विक्रम राजान उत्तर वरीपर दिल हे
खरे पण आत पाखा मोतभग हात्यामळ
वेत ल प्रतापसह अदृश्य होऊन पुन्हा त्याच
झाडाच्या फावेली लटक लावला

(कल्पित)

चादोबा परवणी-३७

मार्गकान्तो ऽप्यते

महावीर

आचार्य श्रीमान् गोपाल कृष्णरायः जन प्रसिद्धिं लब्ध्वा या एताव ज्ञानं न हि
 जैन धर्मस्य हि हि वा अष्टिवा प्रसा एतावन्त महाना न न न न

इन्धन स्तनपात्र स्रष्टव्या शतकाले वा लब्धव्य एका ३० ग्राम त इष्टं स
य च ग्रे इष्टाया तत्र यथा स्यात्तु यथा स्यात्तु इष्टं स्यात्तु यथा स्यात्तु
तत्र यथा स्यात्तु यथा स्यात्तु यथा स्यात्तु यथा स्यात्तु यथा स्यात्तु यथा स्यात्तु
यथा स्यात्तु यथा स्यात्तु यथा स्यात्तु यथा स्यात्तु यथा स्यात्तु यथा स्यात्तु यथा स्यात्तु

मार्ग की आवश्यकता थी। इस अर्थ में प्रत्येक देश को अपने-अपने मार्ग बनाने की आवश्यकता थी। भारत में यह मार्ग बनाने के लिए १९४७ में भारत सरकार ने एक योजना आयोग की स्थापना की।

[illegible]

चांदोबाच्या वार्तिका

अति विनायक परिवार

पुढी कल्पना कळू शकता की एकाचा कुटुंबात सातवे सदस्य जाहेर मि. सर्व जण निवृत्त आहेत? एक खरोखरीच असणारा एक परिवार आहे. केरळात कालिंजल जवळ कुटुंबाचा गावी एक सुखलयात कुटुंब आहे 'कोसलिन डू' या कुटुंबात एक रेकॉर्ड प्रस्थापित करून गिनीज बुक ऑफ रेकॉर्ड्स मध्ये स्थान मिळविले आहे. या परिवारातील सर्वात वृद्ध महिला आई-वडिया आईबाजी ही ९० वर्षांची आहे. तिचे मुल्ये, मुली, नातवंद, पतवंद सर्व मिळून ६६० सदस्य आहेत. गेल्या काही वर्षे दर १५ वर्षांच्या वेळेस एकदा जवळ जवळ सारवा करतात. फोटो काढतात. गणसंख्या घ्यावीर त आपल्या प्रमुखाची निवड करतात. ७५ वर्षांचा ग्रहण काय गेली १३ वर्षे या कुटुंबाचा प्रमुख म्हणून निवडून घेत आहे.

वहावा घर

हीच महिन्यांपूर्वी विटिल कालवळानी मोर-मंडलातील एक प्रहरीनिवास आणि एका सहाय्यी शोध लावला. सातलस म्हणतात की हे वहावा घर आपल्या पुष्पीच्या रक्षा पट मोठा आहे आणि एका सात-नक्षत्रांच्या भोक्ती फिरत आहे. आपली पुष्पी सूर्यभोक्ती खेवड्या खोवात फिरते, रवाच्या दोन-मुलींच्या सेनात हा घर सात-नक्षत्रांच्या भोक्ती फिरते. सातलस असे ही म्हणतात की या सात-नक्षत्रांच्या दर विषयाचे एक-साला सातोपाठ १५०० ते १००० कोटि कोटिचे भोक्ती वहावी केंद्राच्या जालान नित्या जातिमान देखील रेनिष्कीच्या साहाय्ये ऐकवा वेतात. धनुरासि सलस मंडळाच्या जवळ दिव्याच्या या वहावे नाव की एस्. कार १८२६-१० ठेवण्यात आले आहे. या ग्रहणवर जीवन असेल की नाही पावावत शक्य आहे.

ठकास महाठकं

रामापुर गावात शिवराज व रामा नावाचे जोडपे रहात होते त्यांची एक पत्नी घर आणि बहा एकर जमीन इतकी इस्टेट होती त्यांच्या एकुलत्या एक मुलाचे नाव होते शंकर. पण हा शंकर जगदी नावाप्रमाणेच मोठा साब होता. मुलगा होता चांगला, पण त्याच्या भोळेपणामुळे आईबापांना नहमीच काळजी पाटे की पुढे हा आपला खबरनिबहि तरी कसा करील?

खुप विचार करून एके दिवशी होपांनी ठरवले की शंकराचा विवाह एकाही चांगली बुद्धिमान मुलगी पाडून करून द्यावा म्हणजे त्याच्या भोळेपणाचा फायदा इतर काणी वेळ शक्यार नाही. शंकर पुढेसा मोठा झाल्यावर पूर्वी ठरवल्याप्रमाणे शिवराज रामा यांनी त्याचा विवाह लळिता नाताच्या एक जरीब घरच्या, परंतु चांगल्या बुद्धिमान मुलाशी करून दिला.

लळिता केवळ बुद्धिमानच नव्हे, तर चांगली चलाखही होती. आपणाकडून काय अपेक्षा ठेवून सात-सातत्यांनी आपल्याला या घरात बाणव्य हे ओळखून ती आपल्या बुद्धीच्या जोरावर संसार असा करू लागली की नवऱ्याच्या भोळेपणाची साथ बराचसा सापू नये. हे पाहून सात-सातदे खुपच खुप काळे आणि चुनच्या अपरोक्ष सर्वोच्चते तिची खूप स्तुति करू लागले.

असेच काही दिवस निघून गेले आता लळितेची बुद्धि फिरली म्हणताच्या सात-सातत्यांची सेवा करणे खूप त्यांचा अप्रम-मधून मिळणारा सल्ला, पूचना यांना ती कंटाळून गेली 'नवऱ्याच्या घावे काढून आपण निराळं विव्हाड घाटकं तर या सगळ्यातून मुटका होईल, आपणच बोंब राहिलो की एकूच कायही कमी पडेण

सचिन भांडेकर

आणि जरा जास्त वेगाने रडताना येईल असा विचार करून आपल्या मूठ्या मसळीसाठी लगेच आसू लागली.

आपल्या अंगठ्यावर नव्हे उमकल्याचे भाटक करून तिन एक पट्टी बांधली आणि म्हणू लागली. हा माठा अयकर रोग आहे हा वरा होण्यासाठी तिराळं बिऱ्हाड करण हा एकच उपाय आहे. एकच कुटुंबात राहून हा रोग बरा होऊ केवळ अशक्य!

सामू-सामर दावांनाही ठरवले की ललितेला चांगला घडा शिकवायला द्या! आता मुलाला म्हणाली— खरेच बटा अंगठ्यावर नखे घण हा मोठा अयकर रोग आहे!

ललिता आजून या बोण्टी एकदच होती तिला कळत नव्हते, की आपला फक्त पतीच नव्हे, तर सामू-सामरेही मोठमठ बाहेत! आता मात्र तिच्या आनवाला पारंपार शहिला नाही.

इकडे शिवराजला हळूच काहीसे सांगून शान्ताने बाहेर पाडवून दिले. जवळ ती स्वतः सुनेजवळ जाऊन बसून तिला झालेला रोग किती अयकर आहे दाखवून देत होती बोलू लागली. तिने मुनेला सांगून दाकल की आता जोवोस तामाच, धानन दुसऱे निराळ विऱ्हाड माझीन इतं बार्दी मी!

ललितेला आता आणखीच आनंद झाला. इतक्याच काळात आपली येथे अरु पाणा बराबर घडत शिवराज घरी आला बोलल्या हातात एक धारदार घुरी होती. घाला खोलीतून बाहेर आली आणि तिन मुलाला काहा सांगितले. माळा शकर मान हळवून खोलीतून शिरला आणि त्यान आपल्या चायकीला छाटवर उठवून घसवले. त्यात लागत तिला असे घट्ट पकडून ठवले की तिला स्वतःला काही हालचाल करणही अवक्य न्हाय तो तपऱ्याला काही बोलणार इतक्याच सामूही खोलीत घुमली आणि तिन ललितेचे दोन्ही हात घट्ट पकडून घेतले. ललितेचे दोन्ही हात त्या खोलीत आला आणि दगडावर घुरीला जाणखी धार

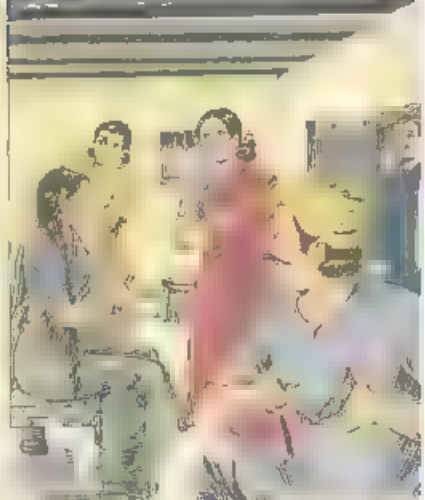
करता करता तो बोलू लागला. 'राणी बेटो, चटकन आपला हात पुढे कर बर तुझा अंगठा कापून टाकून मला लवकर पुढे जायचं आहे. गावात हाच रोग जाणखीही चार लोकांना झाला आहे सर्वांचेच अंगठे कापून काढले लागलेलं ब?'

आता मात्र ललितेला प्रीतीने घाम फुटला. तिच्या तोंडून शब्दच फुटला! ही गोष्ट आपल्या ध्यानातच न आल्यासारखे करीत आता वैद्याला म्हणू लागली—

शोकप्रद मरा काळजीपूर्वक बोटे काप द फक्त ती नखे उगवून आलेला अंगठाच नेवडा काप नंतर पुढेच दोन्ही तयारील कापून घेतलेच मन!

यावर बोल मगधमन हसन म्हणाला— अर तुझा तरी काय बोलताय शायता काई मी काय इतका बोलवकल आहे कि एका बोटे एवढी गमळा हातच के पुन टाकोन? हा एकद मन बसलं होतं बर, की एकाच्या एवजी मी दोस बोटे कापलां होती वकून? पण अशी चक फक्त एकदाच झाली ह! लोक मात्र उगाचच माझ्याबद्दल प्रश्न घेताना अकूत रागा बरो कर हात पुढे असं म्हणून ती ललितेला हात पकडू लागला.

पण इनक्यान ललितेला एकदम मानावर आली तिला बाल की हा मुखे गावठी

नंदा आपला अंगठा खराखरोच घुरीत घातून हाथील म्हणून तातूला तयारार! करत कापण आवाजान तो म्हणालो स खूबाई मला या धातू शकून वाचवा हो माझ्या अंगठ्याला के हीही झालेलं हाथ तिरळं बिऱ्हाड करायचं व धानन भो हे सगळं नायक रचल! माझे चक उमगली मला मला क्षमा करा माखूब ई! या धातूला घालवून द्या द्याून लावताई! हे सार बोलताना तिच्या डोळ्यात अश्रू गळत आले होते.

आता शान्ताच्या चेहऱ्यावर हसू उमटले आणि तिचे मुनेचे हात माझीन दिले. बोझ न्हो आणखी घुरी कपरेला खोचली.

शंकर भात्रे ओठपणान विचार लागला-
“पण जाता जंगठ्यावर उगवलेल्या नक्षत्रांचे
काय? काहीत समजत नाहीय”

यावर जोराने हुसत बोक म्हणाला-
“नक्षत्र! अरे जन्मस्यममृतस्य आपल्या
बोटांदर नक्षत्र असतातच ना शंकर?”

छलितेची मान लाजेन खाली गेली पण
शांताने मात्र तिथे सान्त्वन करत म्हटले-
“मुली, अमृतुला सरोवरच निराळं बिंबूदा
करायचं असेल ना, पण आम्ही दोघही
कधीच भांडू येणार नाही. अन् त्यासाठी
तुम्हा दोघांना अमृत कुठही आपला नको,
हे पण सोडून आम्हीच दोघजण आपल्या
जगावर एक ओपडी बांधून राहू म्हणजे
माल! ते वर दिलेले ना?”

हे ऐकताच आणखीनच लाडून छलितेने
सासूच्या पायावर ओटांगण घातले ती
म्हणाली-“कामूदाहे माणुगे मी आमुच्यापूर
कधीच निराळ्या बिंबूदाचं नावही
काढणार नाही मला फार खरप वाटते

आपल्या बर्तेनाची! आपण 'समा कळ
म्हणायेंत मी पाव सोडणार नाही
आपले!”

छलितेला उठवून जवळ बसत शांताने
म्हणाली-“अमा करीन पण आला नाही
लवकरच आम्हाला एक मातवंड हवं मगच
समा कळ आम्ही लुळा!”

छलितेने लाडून मान खाली घातली
छिन्नराजकडून मिळालेलं वयच नाण
जंगठ्यात उठवून झेलत अन् त्याचा खण
आवाज करत बोक छलितेला म्हणाला-
“बेटी छलिते, सगळे दिवस सारखेच
नसतात हं आता पुन्हा कधी नख उगवज
तर मलाच दोळावण पाठव नरका।’ आणि
हुसत हुसत ही निघून गेला

याजतार मात्र छलितेने कधीही कसली
कुरकुर केली नाही. सासूसासऱ्यांची ती
पूर्वीविलाही अधिक सेवा करू लागली
इतकेच नव्हे तर दोन मातवड अन्माला
घालून दिन त्यांना झुपही केले

कवींची मैत्री

एका गावात बहादूर, रामदेव आणि धनपत
या नावांचे तीन मित्र रहात असत
या मित्रांची तीन निरनिराळी वैशिष्ट्य होती
बहादूर हा पक्का नास्त्रिक होता त्याचा
काणयाही देवी फिदा देवावर विश्वास
किवा भक्ति नव्हती तो कधीही, कुठल्याही
देवळात जात नसे उलट देवळात जाणाऱ्या
भक्तांची तो टिंगल करी या बहादुरच्या
बरोबर उलट वैशिष्ट्य होतं रामदेवच!
तो आस्तिक होता अन् देवावर त्याचा
अडक विश्वास होता. याबाबत आपलो
काणो धडा किवा टिंगल केली तर
तो कल्याणराय पाप लागेल अशी त्याची
अड्डा असताना तो पुण राहो टिंगल
रक्षांभाषी तो कधीही भावत नसत नसे
आत निवड राहिला धनपत तो मोठा
व्यातिप्रपन्न मनवान माणूस होता, पण
मांड कडूच होता तो! धानचर्माच हो

कधी नावही घेत नसे तहान किवा भुकेन
सण्याराच्या तोंडातही तो कधी कुडवाभर
पाणी घालायला तयार नसे

पण ते तय एकमेकांचे मंत्र होते हं च
मोठा समतानो निराप गाष्ट हात अन्
याहीपेक्षा उच्च विचार गोष्ट अशी होता
ही त्यांना नुकतान अनंत नावाचा एक
चीरा मित्र यऊन मिळाला होता

या चारामही कविता या विषयात
एचि असल्यामुळे ते दररोज मायसीमेवरील
वडाखाती एकत्र जमता आणि साहित्यचर्चा
करता, आपापला कवितांचे वाचन करीत
पण पण राहता त्यांच्या कविता कोणीही
एकत नसे लोकांची अशी चारणा होती,
की त्यांच्या कविता ऐकण, म्हणून एक
विशाल माझे त्यांच्यावरून गानने लोक
तऱ्हेतऱ्हेने बोलून आपसात त्याची टिंगल
मांड कडूच होता तो! धानचर्माच हो

बहादुर मठा ने जिवक होता राम देवचा परमेश्वरावर अविश्वय विश्वास होता धनपत चांगलाच श्रीमंत होता, पण फार कडूस होता

रया गावचा जमीनदार कविराज हा आपल्या नावाला अचूक वाग झिजले आहे म्हणून कोठ्याला प्राक्ताहून देणामाठी न्याने एक स्पर्धा आयोजित केली होती आम-पासच्या गावकारल मिष्टन जवळपास दोनहा कवि स्पर्धेत भाग घ्यायला उपस्थित झाले त्यात बहादुर रामदेव धनपत व अमरत हे ही होतेच या स्पर्धेत पहिल्या वर्गाच्या पाच कविनांच्या कवीना प्रत्येक एक एक हजार रुपये देऊन त्यांचा सन्कार केला जाणार होता.

या स्पर्धेत वरदान मिळवून घेतले अमरतही वर्णा लागली पण बहादुर रामदेव व धनपतला विचारणाऱ कोणेच नसल्याने त्यांना अमरतवहून असूया वाट लागली आणि ते त्यांच्यावहून उदासीन राहू लागले

ध्याच्या बागणुकीमुळे अमरतला देख झाले त्याच मन जिकण्य माठी त्याने एक उपाय योजला त्या उपायाने या तिघांना मुधागयवाहा त्याचा विचार होता

मर्याद अगोदर अनन्त बहादुराकडे जाऊन त्याला म्हणाला-“तू आपला नास्निकपणा सोडून दे वघ देवाची कृपा झाली तर तुला चांगलं नावही मिळेल!”

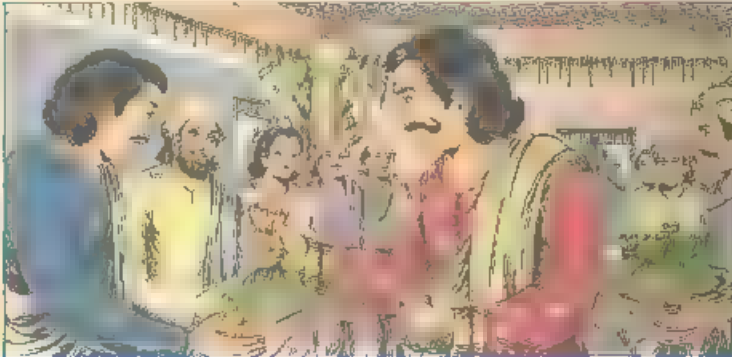
नंतर तो मरळ राखवकड गेला त्याला अनन्त म्हणाला-“तू कविराजलाहे देवा-साख मानून त्याला गौरव केला वसनाम, तर तुझ्याही बाळाचा सन्कार झाला अमरता अजून असा परमेश्वराच्या नादा लागण्यापेक्षा आपल्या मरमोच्या साक्षिप्याच्या लोकाच्यात देव पाहिलास तर तुझ भक्त होईल तुला चांगला कीर्तीही मिळेल

यानंतर धनपतला गाठून अनन्त म्हणाला-‘इतका कजुपपणा नको करत जाऊस कविराजने काढ्याची परीक्षा करण्याकरता एक परीक्षक नमला होता न त्याला तू काही पैसे चारले असतेस तर तुलाही पहिल्या पांजात तबड मिळाला असता

पण हा सगळ तुझ्या कजुपपणाचा परिणाम आहे त्याच सोडून दे तू!’

बाना गाव नावही मित्र चांगले खूप दिवू लागले पण अनन्तला दिवून झाल की अजूनही त्याच्या बागणुकीत नाही बदल झालेला नाही अनन्तने निघागाहा वेगवेगळ गाठून त्यांना सुधार यत्ना पुढा खप प्रयत्न केला पण पासध्या अडचान पाणी त्याचा तिचानाही सबाजाच्या रीरांभाती सभाळून रडू पा शिकव यचा अनन्तचा प्रयत्न वायू गेला ते होते तसेच राहिले

बहादुर अनन्तला म्हणाला हा, मरळ आता कळल की वेवळ परमेश्वराच्याच कृपेने तू आपल्या नावाला वक्षस मिळवलेस’ मरळानाणसान इतका फरक

करणाच्या त्या परमेश्वराची मदत मला नकाच आहे! मी स्वतःच्या ताकतीने बसोस मिळवीन मी देवाला मानस नाही माझा विश्वास नाही त्याच्यावर! ती माझा हुस्मन आहे!"

जाधि अनन्तची निन्दा करीत रामदेव त्याला म्हणाला—“अरे, आतापर्यंत मला तर वाटत होतं की तू एका फारच सुन्दर काव्याची रचना केली आहेस, अन् स्वाबद्धल मला अजुयाही वाटत आहे एकाद्या हुस्मना सर्वांच्या, बेकार काव्याबद्दल बसोस मिळवणं मळाही पसलत नाही अन् त्यासाठी परमेश्वराची जागा की कुणा माणसाला कधीच देऊ करणार नाही. मानवाला भगवान मानून तो त्याची खोटी स्तुति करून शकणार नाही एकाद महान् अस काव्य लिहूनच मी बसिस मिळवीन.”

धनपत अनन्तला दुबण देत म्हणाला—
“तुम्यासारकी लाब देऊन बसिस खरीदणारी अवम माणस जोपर्यंत अस्तित्वात आहेत, तोपर्यंत ज्येष्ठ दर्जाची

काव्य कधीच प्रकाशात येणार नाहीत अत कोल्ह्याला वाघाचा मान मिळत राहोच तुझं कोळण ऐकल्यावर माझी खाबोच झाली की सरोसरीच ज्येष्ठतेच्या वटन काव्याची परीक्षा केली गेली समती तर माझ्या काव्यालाच बसिस मिळू असल

अत कुठ अवस्तला कळल की नहूच दुसऱ्याच्या कोळण्याचा विपर्यास कणाच्या अन् दुसऱ्याची फामडी सोसून काढणाऱ्या लोकांशीच जापण आसपर्यंत रेकीचे संबंध ठेवसे होते बोल्याची गैरी केल्याची अनन्तला फार लल घेतला आपल्या काव्याला बसिस मिळायामुळे आपली निवा-नालस्ती करायला टपलल्या आ तिबांशी इथून पुढे भेजीचे संबंध ठवण साहाय्यणाय होणार नाही हे ओळखून अनन्तने त्यांना सेंटणच बल्ल करून गकल आणि नंतरही रोज संव्याकाली महादुर, रामदेव अन् धनपत त्याच मोठ्या वटात्राला जमत राहिले अन् शोपण्या कविता एक-मेकांना ऐकवत राहिले

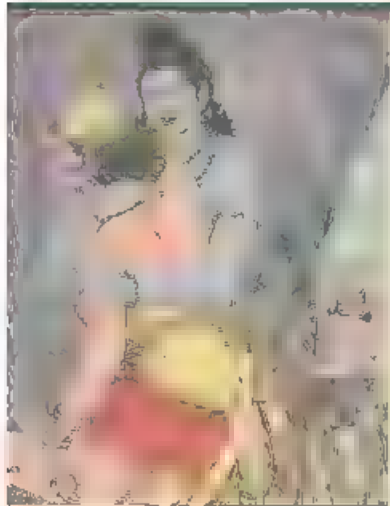
वीर हनुमान

एकदा सीतेचा पत्ता लागल्यावर आता सक सर ही बांणण रामाचा कठिण झाल! ताबडतोब सीता-भुक्तीसाठी जावं अस त्याचा वादू लागल. सीता रस्तसि-णीच्या घराबधात बसित आहे याच त्याला फार वाईट वाटल. हनुमानाच्या मोडून ज्या ज्या गोष्टी रामाने ऐकल्या, त्यांनी तो फार मानसित झाला. त्याने हनुमानाला खोद-खोदून सीतेबद्दल जाणखी अनेक गोष्टी विचारल्या. तेव्हा सीतेकडून एकलला कावळ्याची मोष्ट हनुमानाने मविस्तार रामाला सांगितली

अशा रीतीने सीतेचे सर्व वृत्त एकवून हनुमान रामाला म्हणाला—“सीता माईने मला विचारलं की इतका शक्तिशाली राम

इथ येऊन राहतावर आपल्या सुस्वानां प्रहार का करीत नाही? मी तुकडे इतक्या सक्तांना तोंड देत आहे, नि ती तिकडे काय करीत आहे? माझावर बोट ही प्रेभ असल तर त्यांनी इथे येऊन ताबडतोब राबण्याचा सहार करावा असं रामाला वाऊन सांग निदान माझ्या सरसणासाठी रामाने लक्ष्मणाला तरी पाठवावे. मनात आल्यास देवांचा ही पराभव करू शकशील, अशा दोषांनी माझी उपेक्षा करून अस पण का बसावं? कोण जाणे मी काय पाप केलेम? नाही तर ते दोमे मला भेटायला न घेते? मी इथे त्याची रोज काट पहात आहे आणि प्रत्यही माझी निराशा होत आहे काय करायं हेच मला समजत नाही

सोतापाडे जव्हा अम म्हणाली तेव्हा भा
निल मागल को राम सभ्य दाय हो
दुख मागल वृद्ध मल्ल जव्हा हो
तिला हे हो मागिल को आता तिची सर्व
संकट दूर होतील आणि आता तिने कसली
हो - ठीक कर नई हलके दिवस तिचा
काणाच नव्हता. आता सर्व पत्ता
या बाहेर मुक्तीचा मार्ग कोणून
न र मल्लक्षण जरा ही कसूर
कोर नाहीत ती अगोदरच कार
वयम न झालली होती चारी दिशांकडे
निरखून पाहून तिन आपल्या केसरीक
चुडामणी काढून माझ्या हाती दिला तुम्हा
सर्वांचे कुशल-क्षम मला विचारले राम-

लक्ष्मण व मुण्डोब यांचे सैनिक यऊन रावणाचा
मृत करतोय म्हणून आम मनात बसली
ही शका न ठरना तिन घेरान काढ
कठाबा अस सांगून मी तिहून निघालां

हनुमानाचे जीवण एकूण रामाला खूप
आनंद झाला तो म्हणाला या हनुमानाने
मोठेच काम केले आहे या कामगिरीवर
बापण हनुमानाला पाठवले हे अगदी योग्य
झाले ते दुसऱ्या कुफाला कधीच असल
नसतं समुद्र पार करून जाण्याच काम
हनुमानानंतर गळमान नि वायुदेवच
कदाचित् करू शकतील. लक्ष्मण प्रवेश करून
निवा निशी परत येणं काय सोच का काम

आहे ? प्रथम प्रवेश करणच म ठरला
महिरवीच. हनुमान कवळ मुष्टीआख्या
आजोच पालन करणं तबडच आपल सर्वेव्य
समजला ताहा तर त्यान अशाक-वनाचा
बिघ्नस केला, राक्षसांना माकून टाकल
नि सका-बहनासारकीं साहसी कामे पण
केली ही कामे करून स्वामे सुष्टीवाला
सपुर्णपणे सतुष्ट केले यामे केलेय या
कार्यामुळे रघुवशाचे निश्चित कल्याणच
होईल. पण आता मला एकाच गोष्टी न
दुःख आहे की या हनुमानाचा योग्य प्रकार
सरकार करण्याच्या परिस्थितीत भी नाही
अगोदर सीतेला सोडवून अशण्यासाठी
काय करावं याचा विचार करणं अगोदरच

आहे माझे व सीतेचे प्राण बाचवणाच्या
या हनुमानाका काम देऊन त्याच्या
कृपातून मी मुक्त होऊ ? निदान त्याला
एकाच आत्मिण तरी घावं " बस म्हणून
रामान हनुमानाला घट्ट मिठी मारली
मानस उरास अत करणाने राम
हनुमानाला म्हणाला-"समुद्र पार करून
वानर-सेना तिकडे कशी बरे पोचू शकेल ?
या प्रश्न मनात येताच मला मोठे अय
वाट लागून सीतेला घोर देऊन तू आलाम
तर खरं, आता समुद्र पार करून जाण्या-
साठी काय बरे उपाय करावा ? तुला
काही सुचतय ?

तेव्हा मुष्टीव रामाला सांगू लागला-
आता तू का काळजी करतय ? सीतेचा
तर शोध लागला शक्य स्थान नि सीतेचा
डाव-ठिकाणा तर आपल्याला समजला
आता शक्य परिपत्य करण्यात काही ही
अडचण नाही समजातून जाण्यासाठी
आपण एक संतु निर्माण करू! रावणाचा
तर करून सीतेला सोडवून बाणू सेतु
व्याय झाला नि एकाच का लंका नगरी
आप याचा दिसली की रावण मेळा असं
ममज. आता तुला चिंता करण्याचं कारण
तहा समुद्र पार कसा करायचा याचा
साण विचार करू. सेतूच जमल नाही तर
अन्य कोणत्या ही मार्गाने आपण सागर पार

करणाच रावण तबकी मरणा न तुला
जय होणार

तेव्हा राम हनुमानाकडे वळून म्हणाला
समुद्रात सेतु बांधून, अथवा समुद्र पूर्णत
आटवून किंवा तपस्वचा करून आपण
लक्ष्मण पोचू वरं, लक्ष्मण किती सीते
आहेत ? तेथे मंस किती आहे ? अश-
हारावरील संरक्षण व्यवस्था कशी
तू सगळ पाहिलेस आहेस, ते पला
तोड सांग

हनुमानाने रामाला समजावून सांगितले
"लंका नगरी अतिशय विशाल आहे
तिचे अगणित राक्षस मुखा-समाधानाने
जीवन जगत आहेत. मला सर्वथ रय होती

ओलाढून जप्त जाण करून घ्याय आहे या मितांच्या बाहेर चारी बाजूंना स्तोल सवक बनवलेले आहेत त्यात रत्नविषयक कुसरी-मगरी नि मोठ-मोठ माने आहेत हा सवक पार करण्यासाठी प्रत्येक प्रवेशक वी पूल बांधलेले आहेत हे पूल व्यावयकतेन सार वर वा बाकी काण्याठी येथे वसवलेली आहेत रावण हा मोठा जागरूक सामर्थ्य संपन्न राक्षस-राजा आहे आंतीच्या काळात ही तो आपल्या सेनेला प्रशिक्षण देत असतो. संका नगरी त्रिकूट पर्वतावर वसवली आहे साकून वर जाण्यासाठी मार्ग नसल्यामुळे तेथील समाचार बाहेरच्या जगाला समजत नाहीत. संका नगरीच्या प्रत्येक प्रवेश-द्वारे लास-लास बसलेले राक्षस पहरा करीत असतात. नगरी मध्ये ही वसवलेले राक्षस-सेविके गस्त पाळीत वसतात. पण या सवकाच्या वरील पूल उडवून टाकल लका नगरीला आणि लावली कित्येक राक्षस-शौराता सार मारले म्हणून आता लंकेत पहिल्या सारकं सामर्थ्य शिथिल राहिलं नाही. वाटेक ते कळत आपण तगूळ पार करू. लंकेवर विजय मिळविण्यासाठी जंगल, विनिव, मंद, जावचान, वनग आणि आपण सेनापति नील गमथे आहेत लवकरच एक चांगला मुहूर्त काढून आपण निघू या

नि घोंडे विसले शत्रूला लंकेत प्रवेश करणं तसं सोप काम नाही. संका-नगरीला पार प्रवेश-द्वारे आहेत. त्यांचे दरवाज उघड उघड व अति मजबूत आहेत. या प्रवेश-द्वारांवर बांध आणि दण्ड फंकावासाठीच मोठ-मोठी येथे वसवलेली आहेत कोणत्या ही बाजूने जेव्हा शत्रू-सेना येईल तेव्हा ही येथे शत्रूचा मुक्ता उडवतील. अतिशय पराक्रमी राक्षस प्रवेश-द्वारांचे सुरक्षण करीत आहेत त्यांच्या बघत अक्षरी लोखंडी शस्त्रे एका प्रहारात घसर जगांचा वध करू शकतील नगरीच्या चारी बाजूंना कोण्याची शिंत कोसलेली आहे या नितीवर ठिकठिकाणी रत्नांनी नक्षी-काम केलेले आहे ही शिंत

हे एकून राम सुधीमाला म्हणाका- आपण आताच निघू या. सूर्य आपल्या हाक्यावर आलेला आहे हा व्यक्ति नावाचा मुहूर्त पार घुमदायी असतो "

सैन्याने कसे मार्गक्रमण करावे हे त्याने विविस्तार सांगितले. सेनापति नीलछा त्याने सांगितले की आपली सेना प्रमूढ सुधीवरील रत्नयान बांधी शत्रू जगोदरच या प्रदेशाचा नाश करील आणि खालच्या प्रदेशात संपून राहून एकदम आपल्यावर हल्ला करणार नाही, यामाठी आपण पूर्णपणे सावर राहिल पाहिजे. काही वातर-वीर प्रथम आकाश-मार्गाने जाऊन रस्त्याचे नीट बदलोकन करतील. नि प्रथम त्या मार्गावर जावली सेना कूच करील. या कामासाठी पराक्रमी वागले पुढे जाव, दमदिष्ट व्यक्तिवात्त्वांनी मगच रड्यावे

रामाबरोबर वातर-सेना निघाली विद्यालयाय हत्ती, बलाढ्य शस्त्रेच नि गजाल सैन्याच्या पुढे पुढे जाऊ लागले उडव्याच्या कलंत प्रवीण फायदा सैन्याच्या उजव्या बाजूच्या मार्गीक भागाचे संरक्षण करू लागला शत्रू शस्त्राने बांधा बाजूच्या मार्गाला भागाची जवानवारी आपणकडे पारला सैन्याच्या मध्यभागी राम हनु-मनाच्या मुखावर जाऊन जाला. लक्ष्मण अगदीच्या भुजावर वसला सैन्याने वक्षिणकडे

कूच केले. वातर-सेना लक्षाहाने वकषा मारीत सिंहाद करू लागली. रस्त्यात मिळणारे कंद व फळे भक्षण करीत सैन्य मार्गक्रमण करू लागले

ती विद्याल वातर-सेना एकाद्या महासागरासारखी दिवू लागली. जनेक बोंगर, नद्या व जंगले पार करीत सैन्य पुढे जात राहिले नि शेवटी गेहेन पर्वताजवळ यऊन ठेपले

रामाने गेहेन पर्वताच्या शिखरावर चढून सनुडाकडे पाहिले गंतर आपल्या बरोबर जाऊलेला सुधीर व लक्ष्मणाचा तो म्हणाका-"वाता आपण येथे मुक्ताम करून दिवाळ करू या की हा सगुर

पार करून बाण आपल्याला कसं शक्य होईल, कोणी ही सेनेपाहून फार दूर जाऊ नये. सेनची सर्व व्यवस्था ही नीट केली पाहिजे. माता या कामाळा लागा." असं सांगून राम पर्वतावरून खाली उतरला.

धानर सेनने तीन भागात विभागित होऊन समुद्राच्या किनाऱ्यावर तळ ठोकला. पलीकडचा किनारा दिसत नसलेला तो महासागर पाहून, त्यात उसळणाऱ्या गगनचुली लाटांवरून पहात ति या खाल समुद्रात राहणाऱ्या जवानक प्राण्यांचा विचार करून वानर-बीर अमळ संचित होऊन आपापसात विवाह लागले—”हा

समुद्र पार करून बाण आपल्याला कसं शक्य होईल ?

तिकडं संकेत हनुमानाने रावणाचा खोब अपमान केवळा होता. बावूना सत्रय अशा लोकेल हनुमान मूळ पोचला नि त्याने सीतेला पाहून घेतलं. सैन्य प्रसाद त्याने स्वस्त केले आणि बनेक राखसांना ठार मारले.

तेव्हा राजराजत आठव्या दरबारी जवाना विचारले- आत आपण काय करू या ? आपल्या कल्याणाचा काही उपाय कुणाळा सुचतो आहे का ?

एवढ्यात संकेत खबर पोचली की राम विंगल वानरसेनेसह लोकेल आक्रमण करण्यासाठी आलेला आहे. रामाने सेन समुद्र पार करू शकेल याबद्दल रावणाला जरा ही चका नव्हती. जर रामाच्या नि आपल्या सैन्यात युद्ध झालं तर आपल्या सैन्याला थोका पोचू नये याबाबत रावण विचार करू लागला.

मदबुद्धि राखस रावणाला म्हणाले- "प्रभु, आपल्याकडे असलेल सैनिक आहेत निरनिराळ्या प्रकारची शस्त्रास्त्रे व युद्ध सामग्री आहे. आपण कसली तिन करायची ?" अशा पर्यंत रावणाने मिळवलेल्या विचारांचा तो उल्लेख करू लागला. शक्याचा मित्र कुबेर याला यत्नयान पराभूत

केलेले होते. पाताळातील महासर्पांना स्वाने लोळवले होते. रावणाची झालेल्या मुळात जय मिळवलेला असा कोणी राजा भूतलावर नाही. नग या रामाची काय कथा? हं वानरांबाबत विचार केला तर केवळ इंद्रव्रतच वानरांना नष्ट करू शकेल.

तव्हा प्रहस्त रावणाला म्हणाला- 'राजन्, देव-दानव-गंधर्व-पिशाच यांचे तुमच्या पुढे काही चासत नाही, नग या वानरांची काय गोष्ट? आपण जव्हा सावध नव्हतो, तेव्हा त्या हनुमानाचे आपल्याला मोठा त्रास दिला. माझी तर ही काम जिवंत परत गेला असता? आपण आज्ञा द्यावी, मी आज्ञा जाऊन पृथ्वीवरील सर्व वानरांचा नायनाट करून घेतो. समस्त प्राणी-सृष्टीत एक ही वानर उरतार माझी अशी व्यवस्था करून टाकतो.'

हुंमुल नावाच्या राक्षसाने ही हनुमानाची लूप निरा केली आणि सर्व वानरांचा अंत करण्याची प्रतिज्ञा केली. बखवंदू नावाच्या राक्षसाने सांगितले की तो एकटाच जाऊन

सर्व वानरांसह राम, लक्ष्मण आणि सुग्रीव यांचा अंत करील. त्याने माणसी ही एक उपाय सांगितला. काही राक्षस मानव रूप धारण करून रामाकडे जातील आणि माणसीला को बरतण रामाच्या मदतीसाठी काही सैन्य पाठविले आहे, ते मोठ्याच वेळात इथे येऊन पोचिले. तंतर संकतून आकाश जाले जळून राखेस वानरांचा दगड व अग्नि यांचा वर्षाव करून त्यांना ठार मारतील हे पाहून राम-लक्ष्मण अत्यंत दुःखी होतील नि ध्याकुळ होऊन मरून जातील.

'मी एकटाच जाऊन राम, लक्ष्मण, सुग्रीव व हनुमान यांना ठार करून घेत यतो!' निकुंज बरजला तो कूंकण्याचा मुक्ता होता. बखवंदूने सांगितले की तो जाऊन सर्व वानरांना जळून टाकील असे बोलताच त्याच्या तोंडातून काळ टपकू लागली.

शबटी सर्व राक्षस उठले आणि शस्त्रास्त्रांसह युद्धासाठी तयार झाले.

उलुकागाचे प्रसंगावधान

गोष्ट छूप जुनी आहे. त्यावेळी आक्रिकेमध्ये जंगलात निरनिराळ्या टोळ्या करून भाणसं रहात असत. त्यापैकी एका लहानशा टोळीच्या सरदाराचं नाव होत उलुकागा. आणि दुसऱ्या एका टोळीच्या सरदाराचं होत जोहायो. या दोन्ही टोळ्यांचे ह्याच वर्षापासून वैर होत.

जोहायोच्या टोळीत जागले अष्ट-पुष्ट आणि बळवान असे कित्येक तळक होते. याची सधसमतीही कोणती मजबूत होती. नग काय उपयोग? एका छोट्याशा टोळीचा नेता उलुकागा आणि त्याचे अनुयायी माना मानून टाकणं काही जोहायोला जमत नव्हतं! त्याचं एक सबळ कारणही होत.

उलुकागाने एक अद्भुत वसं वैद्यक-रहस्य होत काही निशिष्ट वनस्पतींचा उपयोग करून तो एक मळम तयार करीत असे. कुठल्याही प्रकारची लहान-मोठी

जलम हे मळम लावल्यावर काही मिनिटांतच नरी होऊन जाई! उलुकागाच्या फौजेत छूप कमी सैनिक असूनही त्यांची संख्या यामुळे कधीच कमी होत नसे! नग जोहायोच्या टोळीची गोष्ट वेगळी होती. प्रत्येक वेळच्या चकमकीत त्याचे बहादुर अवाज मावू शकतो तो भरत असत.

उलुकागाच्या मुळाचं नाव होत किबेंजी. तोच त्याचं एकुलत एक अपत्य असल्यामुळे टोळीचा भावी नायक तोच होवा. त्यामुळे ते दिव्य औषध वनस्पतींची कृति उलुकागाने किबेंजीला दिकवून ठेवली होती.

जोहायो आणि त्याच्या प्रमुख साथी-दारांनी एक उपाय योजला. सर्घी साधून त्यांनी उलुकागा आणि किबेंजी यांचे अगहरण करून त्यांना एका एकान्त पहाडा-वर नंऊन ठेवलं. त्यांच्याकडून त्या औषधाचं रहस्य जाणून घ्यायचा त्यांचा अंत होता.

आक्रिकेतील लोककथा

पहातावरच्या उंच खडकाशी ओहाघोने या दोघांना बांधून ठेवले आणि त्यांच्याकडून रहस्य बदवून घ्यासाठी त्यांच्या हाथीदारांनी त्यांच्या छळ करायला सुरुवात केली. हाथीदारांनी या दोघांच्या अंगावर मोठमोठ्या छाल कुण्या सोडल्या! पण उलुकागा किंवा किथंजी या दोघांनीही आपली तोंडे काही उघडली नाहीत!

नंतर ओहाघोचा एक हाथीदार दोन काळे, भयानक असे विंचू घेऊन आला. तो विंचू चावला, की मृत्यु निश्चित होता. विंचू पहातावर किथंजी भीतीने घरघर कापू लागला! ते पाहून आता उलुकागाचिचारात पडला.

ओहाघोने कर्करस अन्नाजाने आपला उलुकागाला विचारले काय? आता तरी ओषधदान रहस्य मला सांगणार की हे विंचू चावताना घेऊन मरण घेऊनथार मिळत राहिल्या आपल्या पोराकडे एकदा एकदा पाहून उलुकागा उत्तरला मला अगोदर एक नियम पाळावा काय? हे रहस्य बाणून घेताना मला पतिका करावी लागली होती की की माचा उपयोग केवळ आपल्या टोळीतल्या लोकंसाठीच करीत तेव्हा जाता माझ्याच टोळीतला एकजण समोर असताना मी कुसण्या टोळीतल्या कुणाला ते रहस्य सांगितलं, अर्ध तास नव्य म्हणून अगोदर तुम्ही या माझ्या मुलगा! माझ्या टाका, म्हणजे मी हे काम केल्याच माझ्या जातीत कुणालाच कळणार नाही, अन् त्यांच्यासमोर आता खाली धालायचा प्रसंग माझ्यावर येणार नाही!"

ओहाघोला हे बोलण पटलं अन् त्याच्या अजून त्याच्या एका हाथीदारात एक विचारी बाण सोडून उलुकागाच्या समोरच त्याचा मुलगा किथंजी याला माझ्या टाकचे पाहता-पाहता किथंजीच खरीर काळ पडलं अन् त्याचे पंजराण खरीर मोडून गेलं! आता किथंजीच्या तोंडून रहस्य बाहेर पडायची भीती नाहीशी झाल्यान उलुकागाला मनोमन समाधान वाटले.

वांदोबा

ओहाघो व २५ उलुकागाजवळ पोचला आणि त्याची बंधन कापून टाकत त्याला म्हणाला "उलुकागा, तुझ्या म्हणण्याप्रमाणे माझी तुझ्या मुलाकडे माझ्या टाकलेले आत निरक्षकोषण मला ते रहस्य सांगून टाक.

उलुकागा आतासात एका दगडावर बसून म्हणाला-"तुम्ही लोकांनी माझ्या मुलाकडे माझ्या तर टाकलेले पण ही गोष्ट तुमच्या लक्षात आली नाही, की ते रहस्य सांगून घण्याची असल्याने एकत्र एक संधी तुम्ही दवडलीत!"

उलुकागाचं बोलण ओहाघोला नीट समजना! थोडकून तो म्हणाला-"तू काय म्हणतोयस, ते कळत नाही मला!"

"हो, हो! नीट सांगतो का आता! तुम्ही काळे विंचू दाखवून माझाला बाबराबायचा विचार केलात. आता मुलगा खरोखरच बाबराबाय कापू लागला ते पाहून मी ओळखतं की आता काही कार वेळ तो ते रहस्य गोळात देऊ शकणार नाही, तरीत उभी पारली

विचवाच्या भीतीन तो ते सांगून टाकलेले सांगून नये बाबराबाय त्यानं तानडतोय मकन बाणून येथे, मला मी ठरवले मात सगळी मोठ मोठ्ठ सारं संपजून तुम्ही त्याला माझाही टाकलेले लक्षात तहून तुम्हाला रहस्य कळायची वेळची संधीही मी नाहीशी केली जाता काही केलेत तरी माझ्या तोंडून ते रहस्य बाहेर पडणार नाही मी इतका मित्र नाही, की मरणाच्या भीतीने खडूसमोर गोप्यस्फोट करीन! आपल्याच जातीच्या नावाला मी कसा कारणीभूत बनन? माझ्याकडून रहस्य जाणून घेतल्यावरही तुम्ही मला जिवंत देवणार नाही, हे ही मी खूप समजून आहे माझा जीव जाणार असल्या तरी, ते रहस्य तुम्हाला सांगून तुमच्या जातीच, नामच्या जातीवर बर्बत पाडायला माझ्यामुळे तरी तुम्हाला संधी मी मिळू देणार नाही. इतकं बोलून कुणाला काही पळण्यापूर्वीच एकदम उलुकागाने एक क्षण घेऊन खालच्या दरीत उडी मारली

माकडीण

जुन्या काळातील मोष्ट आहे. कनकडेन बाबाबा राजा कांचीपुर राज्यावर शासन करीत असे. तो मोठ विलासमय जीवन जगत असे. दूरदूरच्या देशातून फुलझाडे व फलवृक्ष आणून त्याने राज-वाड्यामध्ये एक सुंदर उद्यान तयार केले होते.

या मस्तिसुंदर उपवनत त्याने एक सुरेख सरोवर तयार केले होते. या सरोवराच्या भोवती मोठ-मोठे वृक्ष होते नि त्यांना निरनिराळ्या पुष्पसुता येथाने विळखा मारीत होत्या.

एक विचारी कांचीपुरची महाराणी या सरोवरात स्नान करण्यासाठी निघाली. सरोवरात उतरण्यापूर्वी तिने आपले सर्व भलंकार काढून आपल्या सेविकेच्या हाती दिले. त्यात एक शूल्यवान नवलखा हार घण होता.

सेविकेने राणीच्या हातून दागिने घेतले नि सरोवराच्या किनाऱ्यावर एका ठिकाणी ठेवून नवलखाच्या वेलीवरील फुले तोडू लागली. इतक्यात तेथील एका माकडीणीने खाली उडी मारली आणि तो नवलखा हार घेऊन एका दमात ती झाडावर चढून गेली.

सेविकेने नवलखा हार घेऊन बाणाच्या माकडीणीला पाहिले अवघड. पण विचारी काळी सक्त बाकले नाही. तिच्याकडे पहात राहिलो, एमदमात राणी स्नान करून सरोवराबाहेर आली, कपडे घातले. आपल्या दागिन्यात नवलखा हार नाही अस पाहून तिने सेविकेला विचारले.

“राणीजी, आपले सर्व दागिने मी इथेच ठेवलेले होते. तुमका हार कुठे गेल, मला काहीच माहीत नाही.” महाराणी रागाविले अशी मीती वाटून सेविकेने चोटव सांगितले.

२५ वर्षांपूर्वीच्या चांदोबातील मोष्ट

महाराणीने जाऊन महाराजाच्या कानावर ही घोष्ट घातली. राजाने महा-मन्याला बोळवून आज्ञा दिली—आज सूर्यास्तापर्यंत चोराला पकडून घेऊन या. मग्याने ताकवतीच दण्डनापकाळा बोलवून सांगितले—आज संध्याकाळपर्यंत हार चोरणाऱ्या चोराला पकडले नाही तर त्याला नोकरीवरून काढून टाकले जाईल. दण्डनायक चोकडो सैनिकांसह निघाला. कुणाला ही चोराचा पत्ता लागला नाही पण त्यांना असं वाटत होत की चोर गरीब असला पाहिजे नि काटके-मळके कपडे घातलेल्या वेष्टात कुठे तरी सापडेल.

महाराण आणि जालपासच्या जंगलात कसून तपासणी करून सूर्यास्ताच्या सुमारास त्यांनी काटके कपडे घातलेल्या एका गरीबाला पकडून आणले. चोराला पकडल्याची बातमी राजाच्या कळखी तेव्हा राजा त्याला शहण्यासाठी दरबारात आला.

त्या गरीब विचाराच्या धमकी देत राजाने विचारले—“बोल, राणीचा नवलखा हार कुठे लपवून ठेवला आहेस?” विचारा अगोदरच खूप धाबरला होता, शिवय आपण चोर नसल्याचं सांगितल तरी कोणी विश्वास ठेवणार नाही हे जाणून त्याने सगून टाकले—“मी लो हार कोषाध्य-

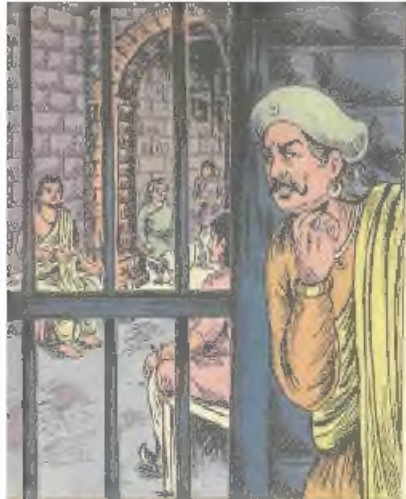

वाला दिला!” ताबडतोब क्षजिनदाराला पकडून आणले गेले. राजाने क्षजिनदाराला तोंच प्रश्न विचारला—“बोक, हार कुठे लपवला आहेस?” क्षजिनदाराला माहीत होत कि आता खरे सांगितलं तरी राजा त्याच्यावर विश्वास ठेवणार नाही. तो लगेच म्हणाला—“मी तर नवलखा हार राजे-ज्योतिषाकडे दिला!”

आता दरबारी ज्योतिषाचे हात-पाय बांधून त्याला राजापुढे आणण्यात आले. राजाने ज्योतिषाला ही पुन्हा तोंच प्रश्न विचारला, कोषाध्यक्षाप्रमाणे ज्योतिषाने विचार केला नि सांगितलं—“मी लो हार मग्याच्याच्या मोठ्या मुलाला दिला.”

चांदोबा

५७

आता पर्यंत वराच उशीर झालेला होता. राजा म्हणाला—“आता पुढील चोकशी उघा करू. आज दरबार बरखास्त. या सर्व चोरांना तळवरात बंद करून ठेवा.” असं सांगून राजा सिंहासनावरून उठला नि आपल्या महाकात गेला.

त्या रात्री संभ्याला सोप आली नाही. संभ्याला मोठे आश्चर्य घाटल की नवमला हार घोरला काय जालो नि शेंबटी प्रकरण आपल्या मुळापैकी येऊन ठेवत! अर्घ्या रात्री ती तळवराच्या दाराशी गेली नि लपून आतील कैद्यांची बोलणी ऐकू लागली. जात कुणी तरी रडत होतं. रडण अनेकदावर त्या गरीबाचा आवाज ऐकू आला.

तो म्हणत होता—“खजिनदारजी, मला माफ करा. प्राणांविरोध संकट टाळण्यासाठी मी सोटं बोललो. खरं म्हणजे त्या नवलखा हाराबद्दल मला काहीही माहीत नव्हतं.”

नंतर खजिनदार म्हणाला—“ज्योतिषि महाशय, आपण मला क्षमा करावी. मी पण वापलं प्राण वाचविण्यासाठी वाड्यावर आलेला बारीप आपणावर ठकलला. सकाळी वाटलं—आपण ज्योतिषि आहात. खरा चोर कोण ते आपण जाणू नका! ”

आता ज्योतिषाने उत्तर दिलं—“माझ ज्योतिष.....! असल्या चोऱ्यांचा वपास लावणं माझ्यासारख्याला काय जबाबार? म्हणून मी आपल्या गळघातला फास संभ्याच्या मुलावर फेकला.”

या सर्व गोष्टी ऐकून संभ्याला अस्तु-स्थितीची जाणीव झाली. लगेच अर्घ्या रात्री मंत्री राजाकडे गेला आणि तळवरात ऐकलेल्या सर्व गोष्टी स्थाने राजाला कथांच्या तशा सांगितल्या.

संभ्याचे बोलणं ऐकून राजाने एक दीर्घ सुककरा टाकला. राजा विचार करू लागला—जर सगळे आशेच्या राणीचा मूल्यावान नवलखा हार खरेच कोणी बंद घोरला जसावा?

सकाळ झाली. राजाने त्या सेविकेला बोलवून घेतले. रागाने डोळे लाल करीत

राजाने तिला धमकी दिली—“खरं सांग-शील की नाही? नाहीतर तुझी खांडोळी करून कावळे नि गिधाडे यांना खाऊ घालीन! समजलं?”

सेविका विचारी भीतीने थरथरू लागली. प्राणांचा मोह कोणाला तसतो? हळू हळू खरी गोष्ट ती सांगू लागली—“महाराज, मी खोरी केली नाही. पण सरोवराच्या किनाऱ्यावरील पिंपळाच्या झाडावरील माकडिणीवर माझा संशय आहे!”

डोळे बटाकून राजाने विचारलं—“त्या माकडिणीवर तुझा का संशय? ती काय गुड्याहून अविक सुंदर आहे?”

“नाही महाराज. माझ्या संशयाने चारज आहे. त्या माकडिणीने महाराणीच्या

सारखी हळू हळू कालण्याची नक्कल करायचा प्रयत्न केला. महाराणीची स्नान करीत होत्या. तेव्हा तिने स्नान करण्याचा ही अभिनय केला. महाराणीसारखे स्मित हास्य करायचा ही तिने प्रयत्न केला—हे सगळं मी आपल्या या डोळ्यांमधी पाहिलं.” सेविकेने कथन केलं.

सेविकेच्या या गोष्टी ऐकून राजाच्या रागाचा पारत आपणखीनच बदला. त्याला शाटल या सेविकेला सुट्यावर चढवली पाहिजे. पण आपल्या नवलखा हाराची आठवण येताच राजा अमळ शांत झाला.

“तर सग हार त्या माकडिणीने घोरला असावा असेच तुला म्हणायचंय ना? पण तिने तो हार कुठे लपवून ठेवला असावा

हे भाग्याला कसं समजेल?" राजाने विचारले.

"महाराज, ते काही फार कठीण नाही!" गालांतस्वा गालात हसत सेविका म्हणाली.

"फार कठीण नाही! ते कसं?" मुख्य्यातच राजाने प्रश्न केला.

सेविकेने लक्ष्मण प्रश्न विचारला— "महाराज, आपण जेव्हा महालात बसता तेव्हाच महाराणी वल्लभा हार परिधान करतात ना?"

"बरे थोडे?" राजाने भुवया ताणीत विचारले.

"महाराज, आपण माझ्यावर रागावणं शक्य आहे! मी विस्ताराने काय सांगू? पण माकडिणीचे वल्लभा हार कुठं लपवला आहे हे जाणव्यासाठी आपल्याला बगोदर एक माकड आपले पाहिजे!" सेविकेने आपला विचार सांगितला.

सेविकेच्या बोलण्यातील आशय लक्षात घेऊन राजा मनोमन हसला. राजाला समजल की सेविका राणीची माकडिणीची

नि राजाची माकडाची तुलना करीत आहे. वाटेल ते करून हार शोधून काढलाच पाहिजे असा विचार करून राजाने ताबडतोब एक माकड घेऊन गंध्याची मंथ्याला आज्ञा दिली.

माकड बाणलं गेलं. त्याला राजाप्रमाणे सजवून राजा, मंत्री नि बरबारी लोक उद्यानाकडे निघाले.

पिंपळाच्या झाडावरील माकडिणीने हे सर्व पाहिले. झटकन चढी माकड तो पिंपळावर गेली, लपवलेल्या हार तिने बाहेर काढला. हार आपल्या गळ्यात घालून ती सजलेल्या माकडासमोर नाखत नाचत आली.

आता चोर आपडला! शिष्यांनी माकडिणीला एकहुन वल्लभा हार काढून घेतली. निघारी माकडीण आरडा-ओरडा करीत पिंपळावर चढून बसली.

राणीला आपला वल्लभा हार मिळाला. सर्व निर्दोष गुन्हेगारींना सोडून दिले गेले. सेविकेच्या बुद्धीची प्रशंसा करीत राजाने तिला एक छान बसिस दिले.

योग्य चर

विजयपुरी राज्याच्या दरबारात रामशर्मा नावाचा एक महान ज्योतिषी रहात असे. एक दिवस सूर्योदयाचे वेळी नदीत स्नान करून परत येत असताना, वाटेत रस्त्याच्या मजळीवर एका झाडाच्या फांदीला कास लागून मरणवाच्या तयारीत असलेला एक तरुण त्याला दिसला.

त्या तरुणाला दटावून रामशर्मा त्याची चौकशी करू लागला— "तुझं नाव काय? कुठे रहातोस तू?"

"माझं नाव जयसिंह मी विजयपुरीचा रहाणारा." तो तरुण उत्तरला.

"अरे, मग जेव्हा इतका का कंटाळलास एवढ्यात?" रामशर्माने विचारले.

"जिच्यावर यत्नापासून प्रेम केले, तिच्याशी जर माझ लान होऊ शकणार नसेल, तर जगायचं कशासाठी?" दुःखाने जयसिंह बोलला.

"आपला हात दाखव बरं मला!" असे म्हणून रामशर्माने त्या तरुणाचा हात जरा वेळ पाहून घेतला— "बरे, विवाहाचा ठर महान योग दिवसतोय तुम्हा हातावर!" रामशर्माने त्याचे भविष्य वर्तनले.

"जस्त? पण तुमच्या म्हणण्यावर मी कसा विश्वास ठेवू?" त्याच्याकडे पहात जयसिंहने विचारले.

"माझं नाव रामशर्मा, विजयपुरीचा दरबारी ज्योतिषी आहे मी!" मोठ्या अभिमानाने रामशर्माने माहिती दिली.

"पण तुमच्या ज्योतिषावर मी कसा विश्वास ठेवणार? मी एक अज्ञान आहे; मज्ही बुद्धी आहे माझ्या. तिचे आई-वडील कसे आपली मुलगी देतील मला?" जयसिंहने विचारले.

"कपाळावर लिहिलेलं असेल, तर जात, कुळ काहीही हे लग्न थांबवू शकणार नाहीत.

दराचे गुण बघू स्वभाव हेच मुख्य. मुलीचा बाप या विशावाला नक्की संमति देईल." रामशर्मा अशा स्वराने बोलला, की जस काही तो जयसिंहला अभयदानच देत आहे.

"पण आजही एक अडचण आहे. मुलीचं कुटुंब श्रीमंत आहे, मनु मी आहे एकदम कमाळ! श्रीमंत बाप आपल्या मुलीचा हात भिकार्याच्या हाती कसा देईल?" जयसिंहने आजही अडचण मांडली.

तरीही हसत रामशर्मा म्हणाला- "तू म्हणतोस की मुलीचा बाप धनवान आहे, मग तो तुलाही थोडं धन देऊन श्रीमंत बनवू शकेल की नाही?"

"तुमचं म्हणणं बरोबर आहे. पण तो दरबारात उच्च पदावर साहे. मी शिकला-सवरलेला आहे, पण बेकार आहे न! एका बेकार तरुणाला जावई करून घ्यायला त्याच्या कमीपणा वाटेला की नाही?" जयसिंहने विचारले.

"ही काय अडचण होती? तुझा होणारा सासुराच आपल्या कीर्तीच्या वळावर तुला

राजदरबारात नोकरी लावून देऊ शकेल" तीही अडचण दूर करीत रामशर्मा बोलला.

"तुमचं बोलणं ऐकून माझ्या मनात आता खाशा जाणू लागलीय. मला वाटतेप की माझं लग्न त्या मुलीशी होऊ शकेल" असे म्हणून जयसिंहने रामशर्माला साष्टांग नमस्कार केला.

"वा दा! हे खान साल! आता सगं बरं, कोणत्या सुलीवर प्रेम आहे तुझं?" रामशर्माने मुलीने हसत विचारले.

"तुमच्या बोन नंबरच्या सुलीवर, कावेरीवर प्रेम आहे माझं!" रामशर्माने आता सांगून टाकले.

"वा रे वा! भलं शानास! आपल्या बोलण्याने तू मलाच अडकवलेस तर!" रामशर्मा हसून बोलला. तो जयसिंहच्या वाक्चातुर्य आणि बुद्धिकौशल्यावर इतका मोहित झाला, की कावेरीसाठी त्याला तो 'योग्य बर' वाटला. शुभ मुहूर्त पाहून रामशर्माने त्या दोघांचा वाटाने विवाह लावून दिला.

निसर्गातील आश्चर्ये:

नायगारा लुप्त होत आहे!

अमेरिकेला मान्यता मिळालेला नायगारा नदीचा 'हनु' हनु एका सर्वसामान्य प्रवाहाचे रूप धारण करील, अशा अन्वयाने भूगर्भाशास्त्रज्ञांचे म्हणणे आहे. पणच केवळ यासाठी कायमदण्टे वाणारे त्याचाच नव्हे तर त्याच्या शेजारी शिखर टाकत आहे. त्यामुळे १०,००० वर्षांपूर्वी तयार झालेला हा प्रवाहवा येवदा ३०,००० वर्षांत एक सामान्य नदी बनून वाहून जाईल.

पेंग्विन पक्षी

अंटार्क्टिकेचे नाव घेताच लगेचच लक्षात येते की पेंग्विन पक्षी. पेंग्विन पक्षीचे नाव घेताच लगेचच लक्षात येते की पेंग्विन पक्षी. पेंग्विन पक्षीचे नाव घेताच लगेचच लक्षात येते की पेंग्विन पक्षी. पेंग्विन पक्षीचे नाव घेताच लगेचच लक्षात येते की पेंग्विन पक्षी.

पितो, खात नाही!

कोळी आपले भक्ष निवडून घाली? मुलीच नाही, तो फक्त भक्ष पितो! कारण कोळीच्या अंगावर त्याचे जोड फक्त पत्ताच पडू शकते. त्याच्या तोंडातून कोळीच्या एक प्रकारचा द्रव पदार्थ पडू शकतो. पितो, खात नाही! कोळी उडते व लहान पक्षी यांना एकाच शिब्यात फिरवून घेऊन येत राहते.

